

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Lucie Hrušková

Participace subkultury skinheads:

Občanská participace vs. radikalismus

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Šťovíčková Jantulová Magdaléna

Praha 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval/a samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu. Toto prohlášení a souhlas budou signovány vlastnoručním podpisem.

V Praze dne:

Lucie Hrušková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce paní Mgr. Magdaléně Šťovíčkové Jantulové za odborné rady a trpělivost. Dále pak všem dotazovaným za jejich ochotu a přátelskost při poskytování rozhovorů.

Anotace:

Cílem této bakalářské práce je porozumět formám participace subkultury skinheads prostřednictvím emické perspektivy a zasadit je do kontextu občanské společnosti nebo radikalismu. Práce vychází z teoretických východisek studia občanské společnosti a participace v ní. Dále je předmětem práce odlišit od občanského jednání, jednání radikální. V teoretické části je z úvodu stručně popsán vývoj subkultury skinheads a dále je pojednáváno jakým způsobem subkultura zapadá do občanské společnosti. Jsou zde vysvětleny koncepty občanské společnosti a radikalismu. Empirická část shrnuje zjištění z analýzy rozhovorů a je rozdělená do dvou částí, podle toho, kde se participace odehrává, a to na participaci v rámci subkultury a participaci mimo ni. Zajímala mě povaha participace a v rámci analýzy jsem identifikovala participaci, kterou můžeme označit za neobčanskou, ale také občanskou participaci neformálního a formálního typu, jejímž prostřednictvím se naplňují funkce občanské společnosti.

Abstract:

The aim of this bachelor thesis is to understand the forms of skinhead subculture participation through the emic perspective and to put it into the context of civil society or radicalism. The thesis is based on theoretical background of the study of civil society and participation in it. Furthermore, the subject of the thesis is to distinguish radicalism from civil action. In the theoretical part, the introduction of the skinhead subculture is briefly described and the way the subculture fits into civil society is discussed. The concepts of civil society and radicalism are explained. The empirical part summarizes the findings of the interview analysis and is divided into two parts, depending on where the participation takes place, namely participation within the subculture and participation outside it. I was interested in the nature of participation and in the analysis, I identified the participation that we can call non-civic, but also the civic participation of an informal and formal type through which civil society functions are fulfilled.

Klíčová slova: subkultura, skinheads, občanská společnost, participace, radikalismus

Keywords: subculture, skinheads, civil society, participation, radicalism

Obsah

Anotace:	4
Abstrakt:.....	4
ÚVOD	7
TEORETICKÁ ČÁST	7
Vznik a vývoj subkultury skinheads	7
Vývoj ve světě	7
Vývoj u nás	9
Spor o identitu.....	9
Sociální hnutí vs. subkultura.....	11
Občanská společnost.....	12
Empirická perspektiva	13
Normativní perspektiva.....	13
Občanská participace	15
Aktivismus	15
Extremismus	16
Krajní pravice	18
Krajní levice.....	18
Neobčanská společnost	19
Od extremismu k radikalismu.....	20
Metodologie	21
PRAKTICKÁ ČÁST	23
Analytická část.....	23
Participace v rámci subkultury	23
Participace ve společnosti	33
ZÁVĚR	37
ZDROJE.....	40

Literatura.....	40
Internetové zdroje	42
Hudební nahrávky.....	42
PŘÍLOHY	43

ÚVOD

Subkultura skinheads byla a stále je spojována s negativními konotacemi, a to především s extremismem a krajní pravicí. (Mareš, 2003) Uvnitř subkultury však panují různé názorové proudy. Mimo pravicových skinheadů, díky kterým má subkultura svou pověst, tu jsou ještě apolitičtí a levicově zaměřeni skinheads. V mé práci se zaměřím právě na tyto ne-rasistické skinheady. Cílem bude porozumět, jakým způsobem ne-rasističtí skinheads participují ve společnosti a jestli tyto formy participace můžeme zasadit do kontextu občanské společnosti anebo jsou radikální. Důvodem, proč jsem zvolila toto téma je, že jsem se na skinheadskou subkulturu chtěla podívat neobvyklým způsobem, a to perspektivou občanské společnosti a participace v ní, a rozšířit tak pohled na zkoumanou subkulturu, která je společností všeobecně vnímaná především jako radikální.

Abychom mohli snáze zařadit formy participace subkultury skinheads do občanské společnosti nebo radikalismu, musíme tyto pojmy nejprve vymezit. V úvodu teoretické části nastíním původ a historický vývoj subkultury jak ve světě, tak u nás. Vysvětlím pojmy občanské společnosti a občanské participace a zároveň od nich oddělím aktivity, které tam nepatří a jsou radikální. V praktické části se budu snažit pomocí analýzy rozhovorů zachytit emickou perspektivu a porozumět tak podobám participace skinheadské subkultury, a pak toto jednání zasadit do kontextu občanské společnosti či radikalismu.

TEORETICKÁ ČÁST

Vznik a vývoj subkultury skinheads

Vývoj ve světě

Skinheadská subkultura vznikla v druhé polovině 60. let v Anglii spojením původní anglické subkultury Mods a africko-jamajských přistěhovalců zvaných Rude Boys. „Jejich prolnutím vznikla zcela originální subkultura, kladoucí velký důraz na styl oblékání odkazující k jeho dělnickým kořenům, na hudbu a kulturu tančirek, fotbalové fandovství a na násilí.“ (Marshall, 1996 in Charvát, 2018, s. 63) Skinheadská identita byla odvozována především z třídního hlediska, nikoli z etnického. To se projevovalo společným odporem vůči střední a vyšší třídě. Přesto začali být terčem násilí barevní imigranti, a to především Pákistánci, kterým bylo vyčítáno brání pracovních míst a zabírání bytů. (Smolík, 2010)

Znovuzrození subkultury skinheads přichází do Anglie v sedmdesátých letech s nástupem punkové scény. Řadě skinheadů se však přičila asociální image punkerů, otevřenost k drogám a spíše levicové zaměření. (Hebdige, 2012 in Charvát, 2018) Zároveň dochází k odklonu od původně rastafariánského ska a reggae k jednoduššímu a agresivnějšímu hudebnímu stylu Oi. Tato oživená subkultura se však už profiluje spíše rasisticky a začíná přejímat nacistické symboly. (Smolík, 2010) Stále zde však zůstávají i tradiční skinheadi, kteří nacismus odmítají.

Objevuje se první odnož rasistických skinheadů a vzniká ultrapravicové hnutí RAC (Rock Against Communism) jako protiváha k RAR¹ (Rock Against Racism). V čele RAC stojí Ian Stuart Donaldson, který roku 1977 založil kapelu jménem Skrewdriver a o deset let později organizaci Blood and Honour (Krev a čest), která se stala nejvýznamnější celosvětovou nacistickou organizací. Kapely sdružené pod RAC ve svých textech nebojovali ani tak proti komunismu jako se věnovali antisemitismu, propagaci rasismu, fašismu a nacismu – White power music. Tato hudba bojovníků za bílou rasu se rychle šíří do Spojených států, kde byl rasismus silně zakořeněný, dále do Německa a posléze do zbytku Evropy. (Antifa, ©2011) Zároveň se odpoutává od stylu Oi a začíná spíše přebírat metalové a další tvrdé rockové prvky. (Smolík, 2010)

Silné postavení rasistických skinhead vyvolali reakce členů subkultury, kteří rasismus odmítali. Vznikají antirasističtí skinheads, kteří zdůrazňují původní multikulturní rámec celého hnutí. V osmdesátých letech v USA tak vzniká skupina zvaná SHARP (Skinheads Against Racial Prejudice). Vyznávají myšlenku antirasismu a participují na antifašistických akcích. (Stejskalová, 2011). Někteří skinheadi začali zaujímat i ultralevicové postoje a vstoupili do komunistické strany, tak se v sedmdesátých letech v Anglii začínají objevovat tzv. red skins. Tito levicově a antifašisticky zaměřeni skinheadi utvořili protipól národně socialistických skinheads. Rozšířili se do dalších zemí, a tak se v New Yorku vytvořil proud RASH (Red and Anarchist Skinheads), který se hlásí k myšlenkám komunismu a anarchismu. Jeho příslušníci jsou často orientováni až krajně levicově a mnohdy spojováni s militantními anarchistickými organizacemi. (Smolík, 2010)

Další významnou skupinou jsou již zmiňovaní tradiční skinheadi neboli apolitičtí. Ti se politicky nijak neprofilují a jsou jakýmsi středem mezi národně socialistickými skinheads a SHARP. Jsou nerasističtí, avšak nevylučují xenofobii proti přistěhovalcům a menšinám, a

¹ Rock proti rasismu byl hudební festival pořádaný v roce 1978 Anti-Nazi League jako projev nesouhlasu s rasismem šířící se v anglické hudební scéně.

odmítají homosexuály. Svoji subkulturu považují za životní styl. Scházejí se na společných akcích, udržují tradici a baví se. (Stejskalová, 2011).

Vývoj u nás

V osmdesátých letech byl punk na našem území především výrazem provokace a bojem proti režimu a státu. „Ale někteří punkeři, kteří přicházeli z vojny s oholenými hlavami, našli zalíbení také v subkultuře skinheads a přejali její image a v oficiálních středoproudých médiích popsane hodnoty.“ (Stejskalová, 2011, s. 165) Podle Smolíka (2010) je pro ČR specifické, že v prvních fázích vývoje subkultury měli vůdčí úlohu studenti a intelektuálové, žijící bohémským životem, oproti dělnickým kořenům skinheads v západní Evropě. První pražští skinheadi se v devadesátých letech scházeli ve vinárně Orlík, podle které se pak jmenuje první skinheadská skupina u nás. (Vedral, 2009) Skupina Orlík vznikla koncem roku 1988 a postavila hudební a ideový základ subkultury. Po ideovém vzoru Orlíku se objevuje česká odnož skinheadů, tzv. kališníci hlásící se k českému šovinismu a rasismu, ale odmítající nacismus. (Charvát, 2007) Avšak masivní rozvoj subkultury nastal až po revoluci. (Smolík, 2010) Skinheadské hnutí se u nás nejprve vyprofilovalo rasisticky a posléze až přímo neonacisticky.

Po prolomení železné opony bylo dostupných více informací a čeští skinheadi zjišťují, že pravicový proud není jediný. Objevuje se zde vazba na černošské vlivy a začíná se utvářet nerasistická odnož skinheads. V devadesátých letech už zde stojí celkem velká základna nepravcových skinheads. Mezi nimi se objevují i levicový a antifašističtí skinheadi s vazbami na Antifašistickou akci². (Stejskalová, 2011) Vzniká zde také proud SHARP. Nejvýznamnější SHARP skupinou je u nás Bulldog Boot Boys Prague Crew (BBB Crew) soustředěný kolem Vladimíra Červeného, vydavatele časopisu Bulldog. Jedná se o tradiční apolitický skinheads, kteří se razantně vymezují proti krajně orientovaným skinheadům, a to jak proti národně socialistickým, tak i proti redskins a RASH. (Bastl, 2001)

Spor o identitu

Charvát (2018, s. 72-79) vymezil 4, respektive 5 kategorií, které se objevují napříč skinheadskou subkulturou, ve kterých můžeme najít shodu napříč všemi frakcemi nebo naopak výrazné rozepře v chápání skinheadství. Jsou to: subkulturní atributy, sociální zařazení, politika a náboženské motivy.

² „Antifašistická akce (AFA) se zabývá propagačními, informačními a praktickými formami boje se všemi autoritářskými ideologiemi a skupinami usilujícími o jakékoli formy útlaku, v první řadě s neonacismem a ultrapravicí.“ Více na Antifa.cz

Mezi subkulturní atributy patří vzhled a subkulturní aktivity. Co se týče skinheadského vzhledu, tak ten se napříč frakcemi shoduje. Základem jsou těžké boty, kšandy a holá hlava. Spojujícím momentem je také maskulinní podoba subkulturního vzhledu a důraz na „tvrdość“. Shoda panuje i v otázce násilí, které je plně akceptovatelné a zároveň známkou autenticity. Rozdíl je pouze v tom, proti komu může být násilí použito. Rozpor nepaduje ani v otázce subkulturních aktivit, mezi které patří pití piva, fotbal a poslech vlastní hudby. Charvát (2018) však upozorňuje na rozdíl mezi apolitickými a antirasistickými skinheads na jedné straně, kteří za součást svého hudebního spektra považují i hudební styly reggae a ska a rasistickými skinheads, pro které je přijatelný pouze „bílý rokenrol“ a černošskou hudbu jako takovou odmítají.

U sociálního zařazení s odkazem na dělnickou třídu se můžeme mezi frakcemi skinheads setkat s rozdílným pojetím. Rasisté vidí dělnickou třídu jako „bílou“, která je většinovou společností. V apolitickém pojetí je dělník tím chudým, kterého staví do boje proti bohatým. U antirasistických skinheads ucelené chápání dělnictví neexistuje a vysloveně levicově orientovaný skinheads ho chápou jako formu moderního zotročování, proti kterému je třeba se vzepřít.

Emocionální náboj napříč subkulturou dává důraz na hrdost a čest, což jsou vlastnosti pokládané za základ skinheadství. V případě rasistických skinheads je klíčovou i další emoce a tou je nenávisť. Je zde vnímána jednoznačně pozitivně. Do jisté míry je chápána jako prvek autenticity a zároveň přispívá k ospravedlnění násilí.

Zásadní rozpor vidí Charvát (2018) v otázkách chápání politiky, kde se odlišnosti mezi jednotlivými frakcemi projevují opravdu silně. Rasističtí skinheads se ztotožňují s myšlenkami nacionalismu, antikomunismu, rasismu a historického nacismu. Výrazným prvkem je zde politický aktivismus zaměřující se na témata jako mobilizace či rekrutace. Na druhé straně tu jsou antirasističtí skinheads bojující proti kapitalismu, a to například podporou squattingu. Zatímco apolitici prvek politiky v subkultuře zcela odmítají.

Poslední kategorie se vyskytuje pouze u rasistických skinhead a tou jsou náboženské motivy. Odkazují se na starogermánské náboženství jednak kvůli maskulinnímu rozměru a romantizovanému pohledu na historii Vikingů, a jednak kvůli propojení s historií nacismu, který se taky na starogermánské náboženství odvolával. (Charvát, 2018, s. 72-79)

Sociální hnutí vs. subkultura

Ve spojení se skinheadskou subkulturou se často mluví o hnutí skinheads. Avšak sociální hnutí a subkultura jsou rozdílnými termíny. Snaha oddělit sociální hnutí a jiné formy kolektivního jednání je značně problematické. (Znebežánek, 1997) Uvnitř hnutí se předpokládá názorová a ideologická jednota. Sociální hnutí může přispět (nebo i zabránit) sociální změně, je homogenní a snaží se dosažení nějakého politického, kulturního či společenského cíle mimo rámec institucionalizované politiky. (Smolík, 2010) Zatímco v subkultuře může působit více protikladných proudů, což je typické právě pro subkulturu skinheads. Je tedy heterogenní a nemá konkrétní cíle, které by se snažila prosadit. Působí v rámci dominantní kultury a hlavní její náplní je trávení volného času. Politická angažovanost je spíše povrchní nebo programově odmítána. (Smolík, 2010).

Přesto nemůžeme popírat, že jsou subkultury a hnutí často provázané a příznivci subkultur se do určitých hnutí aktivně zapojují. (Bastl, 2001) Marchart (2003) rozlišuje právě mezi každodenním působením v subkulturách, čemuž říká mikropolitika a uvědomělou angažovaností za dosažením politického, kulturního či společenského cíle, a to nazývá makropolitika. Zároveň zmiňuje teorii přechodu od mikropolitického k makropolitickému, kdy z pouze kulturní roviny začínají vystupovat aktivně činní občané. Má proto čtyři předpoklady. Prvním je výskyt politického antagonismu a skutečnosti, že věci mohou být změněny. Druhým je existence společné politické entity. Třetím je organizovanost a čtvrtým předpokladem je univerzalistické pojetí politiky, aby požadavky a politické postoje se týkali kohokoli, a nejen příslušníků dané skupiny. Subkultura se tedy stává makropolitickou v tom případě, kdy „je politická v takovém rozsahu, v jakém překračuje své vlastní specifické zájmy a spojuje se s jinými sociálními silami mimo subkulturní sféru, čímž univerzalizuje své vlastní požadavky.“ (Marchart, 2003, s. 96) Tento Marchantův koncept je však kritizován, protože i po splnění prvních třech podmínek je univerzalizace zájmů a požadavků značnou překážkou, jelikož by to znamenalo vystoupení ze subkultury. Tato čtvrtá podmínka, by byla překážkou nejenom pro subkultury, ale i řadu sociálních hnutí, zájmových skupin nebo komunit aktivně se zapojující, aniž by měli obecně přenosný politický program. (Kuřík, Slačálek, Charvát, 2018)

Když se na subkultury mládeže podíváme optikou teorie nových sociálních hnutí, mohlo by se zdát, že v tomto případě by mohly termíny subkultura a hnutí splývat. V nových sociálních hnutích už není hlavním těžištěm prosazování zájmů, ale identita. Identita zde není dána sociálním původem nebo třídním zařazením, nýbrž je konstruována. (Novák, 2010) Érik Neveu

(1996 in Barša a Císař, 2004, s. 104-105) poukazuje na několik rozdílů, které odlišují nová sociální hnutí od těch „starých“. Vnitřní organizace není centralizovaná a namísto autority a řízení shora se zde prosazuje horizontální organizace hnutí, která se mobilizují často kolem jednoho tématu a využívají nekonvenčních forem protestu. Dále namísto usilování o přístup k redistribuci bohatství a přístupu k moci kladou důraz na odpor ve sférách každodennosti, kde se realizuje sociální kontrola. Požadavky jsou často kvalitativní povahy, jednání nemá čistě instrumentální povahu a je zároveň projevem životního stylu či určité identity. Třetím rozdílem je vztah k politické sféře. Zatímco stará hnutí usilovala o vstup do politického systému, nová hnutí kladou důraz na vytváření prostorů autonomie, v nichž jsou rozvíjeny alternativní formy sociality nezávislé na trhu a státu. A za poslední je tu již zmíněný posun od určené třídní identity ke kulturním či světonázorovým typům identifikace. Podobný pohled nabízí Luke Marttel (1994 in Barša a Císař, 2004), který vidí rozdíly mezi starými a novými sociálními hnutími v jejich umístění. Stará mají těžiště v politické společnosti, kde usilují o změnu prostřednictvím politických institucí. Zatímco nová hnutí mají místo v občanské společnosti, kde stojí v opozici proti moci státu a trhu, a místo legislativní reformy žádají redefinici kultury a životních stylů pomocí různých forem přímé akce, symbolického jednání a kulturní práce na proměně významů a představ. Barša a Císař (Barša a Císař, 2004, s. 61-62) to celé shrnují tím, že nová sociální hnutí pokládají těžiště „do vytváření autonomních oblastí, v nichž mohou být rozvíjeny jiné typy sociality a individuální a skupinové identity, než k jakým nás nutí trh, byrokratický stát a komerční média.“

Občanská společnost

Nová sociální hnutí, jak už bylo výše řečeno, patří do prostoru občanské společnosti, a tak bychom si měli tento pojem vymezit. Občanskou společnost obecně vnímáme jako oblast svobodných lidských aktivit a dobrovolného sdružování mimo soukromý život, trh a stát. (Skovajsa, 2010) Základem a zdrojem občanské společnosti jsou aktivní občané, bez nich by žádná občanská společnost neexistovala. Podílejí se na správě veřejných věcí a mohou tak činit různými způsoby. (Frič, 2016) Pro formální a organizované dobrovolné sdružování občanů mimo trh a stát používá Skovajsa (2010) termín občanský sektor. Tento pojem však nepokrývá celou sféru občanského jednání jako různé neformální občanské aktivity, hnutí a shromáždění. (Skovajsa, 2010) Tyto formální a neformální oblasti občanského jednání se spojují pod záštitou občanské společnosti. Nejedná se pouze o prostor interakcí mezi jednotlivci, ale také o prostor pozitivních hodnot, jako lidské solidarity, jejíž soudržnost je právě zaručena sdílenými hodnotami a přirozenou náklonností (Seligman, 1992 in Rakušanová, 2007).

Všeobecně je dnes občanská společnost pokládána za nástroj svobody a záruku demokracie. Můžeme na ní nahlížet dvěma způsoby. Z normativního hlediska můžeme přisuzovat určitou kvalitu sociálních vztahů a z empirického společenskou strukturu, jež tuto kvalitu zajišťuje či utváří. Obě tyto perspektivy se však nutně prolínají a není zcela možné je od sebe oddělit. (Müller, 2003)

Empirická perspektiva

Z empirického hlediska nás bude zajímat sociokulturní přístup, kde panují spory o pojetí konceptu občanské společnosti mezi generalisty, maximalisty a minimalisty. Pro generalisty je u pojmání občanské společnosti kladen důraz na tržní hospodářství a omezenou a odpovědnou vládu. Panují zde sdílené morální hodnoty a konsenzus. Maximalisté pojmají občanskou společnost podobně, avšak pouze jako nestátní sféru. Důraz kladou na trh a zároveň na politickou veřejnost. Konečně minimalisté oprošťují občanskou společnost nejen od státu a od tržní ekonomiky, tak i od jiných společenských sfér, jež nepodmiňují vzájemnou solidaritu jednotlivých členů. Je zde chápána jako subsystém společnosti, jež je do jisté míry oddělená od politické a ekonomické sféry. I když je tedy závislá na zdrojích a vstupech do politického života, ekonomických institucí a širšího kulturního kontextu, tvoří samostatnou sféru společenské solidarity a umožňuje nalézání kolektivní identity mezi jinak separovanými jednotlivci. (Müller, 2016)

V pojetí minimalistů lze občanskou společnost chápat jako nositelku univerzálních a transcendentních hodnot. Za nejdůležitější její formy se pokládají především dobrovolná občanská sdružení, a právě nová sociální hnutí, jež se vyznačují velkou mírou bezprostřednosti, otevřenosti a flexibility. Působí ve veřejném prostoru nezávisle na vládních institucích, stranickém systému či státní struktuře. Jejich aktivity mají charakter symbolických výzev vůči již působícím mocenským vztahům a zažitým kulturním vzorcům. (Müller, 2016) Pohledem minimalistů by sem tedy skutečně mohla patřit i některá hnutí mnou zkoumané skinheadské subkultury.

Normativní perspektiva

Občanská společnost je dnes považována za nezbytnost pro fungování demokracie a stále mezi nimi panuje vzájemný vztah, jelikož stále potřebujeme demokratický stát na ochranu před zneužíváním svobody a před chováním omezující práva ostatních a zároveň autonomní občanskou společnost minimálně jako ochranu před zneužíváním státní moci. (Müller, 2016) Normativní dimenze neklade důraz na „vytváření seznamů“ aktéru, kteří jsou považováni za

součást občanské společnosti, ale spíš si klade otázku, jaké hodnotové orientace a jaké formy jednání či činnosti je možné považovat za projev občanské společnosti. (Eder, 2009 in Müller, 2016) Poukazuje hned na několik funkcí.

Jak už bylo řečeno, měla by být zárukou nezávislosti a tvořit tak ochranný val proti možné rozpínavosti státní moci. (Müller, 2003) Každá moc má tendence expandovat a centralizovat se, čímž roste riziko jejího zneužití. Demokracie si nevystačí s pouhou soutěží politických stran, do které občané jednou za čas vstoupí prostřednictvím voleb. Tato ochranná funkce občanské společnosti tedy tkví v její mimopolitičnosti, nezávislosti na státní moci a na schopnosti si tuto nezávislost udržet. (Müller, 2016)

Tím, že je občanská společnost na státu nezávislá a zcela autonomní, vytváří společenské zdroje politické moci a legitimizuje stát a jeho vládu. Mluvíme tady o funkci legitimizační. Moc státu je legitimní pouze za předpokladu, že má důvěru občanů. V případě, že tuto důvěru ztratí, občané mají právo vládu kdykoli vyměnit. (Müller, 2003) Občanská společnost je nositelem veřejného mínění, jež je pro politickou moc závazné. V žádném demokratickém zřízení vláda nemůže jednat v rozporu s veřejným míněním. Aby bylo možné veřejné mínění formulovat, občanská společnost musí být bohatě strukturovaná, aby byla schopna vyhledávat, pojmenovávat a ověřovat společenské zájmy a priority, čímž podmiňují a legitimizují politiku vlády. (Müller, 2016)

S tím úzce souvisí další funkce, a tou je funkce participační. Občanská společnost umožňuje zapojení občanů do veřejných věcí, a to efektivněji než etablované politické strany. (Müller, 2016) To, že chce někdo bránit výstavbě obchodního centra, aby zachránil místní park, nebo chce snížit spotřebu plastových obalů, tak nemusí nutně kvůli tomu vstupovat do politiky nebo vyčkávat příštích voleb. Tato široká občanská participace může urychlit mobilizaci zdrojů díky využití široce rozptýlených informací a znalostí a díky tomu zajistit větší kvalitu výstupu demokratického politického rozhodování. Zájmové skupiny navíc mohou rozpoznat či poukázat na vážná rizika či nebezpečí dříve než politické strany a navrhnout užitečná a zajímavá řešení. (Müller, 2003) Jaké mohou být formy občanské participace, si nastíníme v další kapitole.

A v neposlední řadě je tu integrační funkce, při níž dochází k vytváření vztahů přináležitosti a loajality. Opakované podílení se na prostoru občanské společnosti nás utvrzuje v tom, že aby byl náš hlas slyšet a zájem zohledněn, je třeba se spojit s někým dalším. Pokud chceme působit v demokratické společnosti a ovlivňovat dění kolem nás, musíme navzájem spolupracovat, což představuje mimo jiné reprodukci společných symbolů a hodnot. (Müller,

2003) Důležité však není, zda jsou všichni schopni své plány realizovat. Je zde důležité podvědomí, že bylo všem nasloucháno stejnou měrou, a i když některé požadavky nebyly momentálně realizovány, je možné je realizovat někdy v budoucnu. (Taylor, 1994 in Müller, 2016)

Občanská participace

Jak už jsme uvedli, jednou z důležitých funkcí občanské společnosti je občanská participace. Občané se mohou podílet na spravování veřejných věcí a mohou tak činit mnoha způsoby. Frič (2016) rozděluje občanskou společnost na spontánní a formálně organizovanou, a každá z těchto dvou oblastí má ještě svoji individuální či kolektivní formu. Formálně organizovanou participací individuální je například účast ve volbách, účast na petiční akci či účast na zasedání zastupitelstva a kolektivní jsou pak formální členství, dobrovolnictví a dárcovství. Pak tu máme individuální spontánní participaci, kam spadá sousedská výpomoc, aktivismus všedního dne či virtuální aktivismus a v kolektivní formě už máme veřejná shromáždění a protestní akce. (Frič, 2016)

Rakušanová (2007) kategorizuje formy občanské a politické participace podobně. U politické participace rozlišuje agregované formy participace, to je členství a účast v tradičních politických organizacích jako jsou politické strany, odbory, profesní asociace a členství a účast v tzv. nových politických organizacích, což jsou ekologické a environmentální skupiny, mírová hnutí, organizace na ochranu lidských práv, zvířat a na pomoc třetímu světu. Individuální formou politické participace je účast ve volbách a v referendech. Občanskou participaci zase dělí na konvenční, čímž myslí působení v neziskových organizacích a nekonvenční, kterou ještě dělí na legální a nelegální. Mezi legální patří například podepsání petice, účast na povolené demonstraci či stávce a mezi nelegální divoká stávka, okupační stávka nebo účast na nepovolené stávce.

Pro cíle tohoto výzkumu se zaměříme na obě formy spontánní participace, dle Fričova konceptu. Dle diferenciací Rakušanové mě zase bude zajímat občanská nekonvenční participace, a to jak legální, tak i nelegální.

Aktivismus

V případě spontánní a nekonvenční participace můžeme hovořit o aktivismu. Císař (2008) v rámci své studie Politický aktivismus v České republice, která se opírá o práci Petrova a Tarrow (Petrova a Tarrow, 2007 in Císař, 2008) zmapoval kolektivní jednání na našem území a

identifikoval zde čtyři mody aktivismu, a to *starý participační aktivismus, nový transakční aktivismus, nový radikální aktivismus a občanskou sebeorganizaci*.

Skupiny patřící do starého participačního aktivismu jsou členské a jsou charakteristické vysokou mírou mobilizace a zároveň i advokační kapacity³, navzájem spolupracují a jsou schopné získat přístup k politickým organizacím. V repertoáru jednání zde převažují petice a nenásilné demonstrace a jako jediný využívá stávek. (Císař, 2008)

Nový transakční aktivismus se značí relativně malou schopností mobilizace, zato vysokou mírou advokační kapacity. Jedná se jak o členské, tak nečlenské organizace s malou základnou neschopné zaštitit velké protestní události. Aktivisté se zde uchylují k nenásilným demonstracím a peticím. Na problémy se také snaží poukázat pořádáním kulturních akcí, jako jsou happeningy, performance, výstavy či festivaly. Požadavky nemají materialistický charakter a týkají se témat jako lidská práva, životní prostředí, práva zvířat apod. (Císař, 2008)

Novým radikálním aktivistům je zcela uzavřen vstup do politických struktur. Vykazují nízkou míru advokační kapacity a schopnost mobilizace téměř postrádají. Převažují nenásilné demonstrace, ale významný podíl tu mají i násilné přímé akce. Jelikož se zde vyskytují radikální aktivisté z obou politických spekter, jsou mezi nimi rozdíly ve výběru cílů. Pravicový radikálové vznášejí požadavky týkající se zahraniční politiky a národní bezpečnosti, zatímco opačné spektrum bojuje za lidská práva a staví se do opozice svým ideologickým nepřátelům. (Císař, 2008) Radikální skupiny se často pohybují až na krajním spektru a často nesplňují principy občanské společnosti. O těchto aktivitách bude pojednáno níže.

Posledním modelem aktivismu identifikovanému na našem území je občanská sebeorganizace. Ta je zvláštní tím, že je založena na organizačním úsilí jednotlivců, nikoli skupin. Mobilizační a advokační schopnosti jsou omezené. Převládají zde petiční kampaně a nenásilné demonstrace. (Císař, 2008)

Extremismus

Radikální skupiny někdy inklinují k ideologiím nebo jednání, kterým popírají základní lidská práva a porušují zákony. Zde už můžeme hovořit o extremismu. Vzhledem k vývoji subkultury skinheads u nás a vlivům skupiny Orlík, byli skinheadi dlouho dobu označováni jako extrémisti. Avšak extremismus je značně problematickým pojmem, na tom by se shodla snad převážná většina autorů zabývajících se tímto tématem. Jednotnou definici bychom totiž hledali

³ „... schopnost budovat meziorganizační sítě, kooperovat začlenit se do politického procesu.“ (Císař, 2008, s. 9)

marně. Dle Strmisky (1998, s. 28) se nejedná „o nějaký neutrální vědecký pojem, nýbrž o označení spjaté s poměrně silnými negativními, pejorativními konotacemi.“. Z toho důvodu mu Fiala (1998) přikládá spíše normativní než deskriptivní význam. Chmelík (2001, s. 7) definuje extremismus jako „výrazné odchýlení se od obecně uznávaných a v aktuální době přijímaných norem.“ Backes a Jesse (Backes a Jesse, 1993 in Mareš, 2003) zase vidí politický extremismus jako antitezi ústavního demokratického státu. Svou definici má i Ministerstvo vnitra České republiky a zní takto: „Pojmem extremismus jsou označovány vyhraněné ideologické postoje, které vybočují z ústavních, zákonných norem, vyznačují se prvky netolerance, a útočí proti základním demokratickým ústavním principům, jak jsou definovány v českém ústavním pořádku. Extremistické postoje jsou způsobilé přejít v aktivity, které působí, ať již přímo nebo v dlouhodobém důsledku, destruktivně na stávající demokratický politicko – ekonomický systém, tj. snaží se nahradit demokratický systém systémem nedemokratickým (totalitním nebo autoritářským režimem, diktaturou, anarchií). Tímto typem aktivit se zabývá Bezpečnostní informační služba na základě zákona č. 153/1994 Sb., dle § 5 písm. a).“ (mvr, ©2019)

Někteří autoři pokládají extremismus za produkt demokratické společnosti. Demokracie totiž nemá dostatek obranných mechanismů na ochranu sama sebe, a kdyby je měla, přestala by být demokratickou. (Chmelík, 1999) Otevřenost sociálních struktur v demokracii umožňuje funkční rozvinutí sociálního konfliktu, a to i v případě, že do něj vstupují extrémistické síly. Tyto síly jsou následně eliminovány a neutralizovány, a to vše působí zpětně a upevňuje demokracii v jejích elementárních principech. (Čermák, 1998)

Máme tu spousty různých skupin a hnutí a často bývá velmi složité určit, kdo je extremistou a kdo není, jelikož hranice mezi extremismem a normalitou je velmi nejasně a široce formulována. (Chmelík, 1999) Jednotlivé extrémistické aktivity můžeme rozdělit do tří skupin. První se snaží o realizaci humánních a vysoce ušlechtilých ideálů, ale nežádoucím způsobem, kdy ve větší či menší míře porušují zákon. Druhá skupina usiluje o prosazení fungování společnosti, které však odporuje obecně platným normám morálky a humanity, zato způsobem, který nepřekračuje platný právní řád. Příslušníci třetí skupiny se pokoušejí o realizaci svých protizákonných a nelidských myšlenek, a to protizákonným a nelidským způsobem. U této třetí skupiny skutečně můžeme mluvit o extremismu, avšak u předchozích dvou, zejména prvé, panují často rozpory. Proto o aktivistech pohybujících se na hraně zákona, mluvíme spíše jako o radikálech. To nám pomáhá odlišit jejich činnost od skutečně extremistických skupin s naprosto protispolečenským zaměřením. (Chmelík, 2001)

Mareš (Mareš, 2003, s. 25) zmiňuje typologii Backese a Jesse, která rozlišuje extrémistické skupiny podle míry organizace. A to na extremismus, co užívá násilí a zároveň má pevnou organizaci (terorismus). Na extremismus, který nevykazuje pevnou organizaci, ale využívá násilí (sociální hnutí). Dále extremismus, který nevyužívá násilí a není ani pevně organizován a za poslední na extremismus, který nevyužívá násilí a je pevně organizován (politické strany).

Krajní pravice

Hnutí skinheads je nejčastěji spojováno s pravicovým extremismem a rasismem. Podle Backese (Backes, 1989 in Mareš, 2003) pravicový extremismus popírá původ moderního pojetí rovnosti. Hlavními projevy je vysoké hodnocení vlastního etnika, rasy či národa, a naopak podhodnocování cizích nebo jiných skupin. (Mareš, 2003)

Krajně pravicové skupiny pořádají mimo svých White power koncertů také různé manifestace, protestní pochody, při kterých se dopouštějí rasistické propagace či rasově motivovaných útoků. Rasově motivované útoky mohou být páčány v různých formách. Nejčastější jsou verbální útoky bez přímého kontaktu s napadenou osobou. Pro tyto útoky je specifické, že jsou páčány spíše skupinou až davem. Nejčastějšími způsoby je slovní napadání občanů pro jejich rozdílnou barvu pleti, rozdílnou národní či etnickou příslušnost. Dále pak pronášení rasově motivovaných projevů a produkce hudby s rasově orientovanými texty. To vše může být doprovázeno ničením majetku a různých objektů. Horší formou jsou tzv. brachiální útoky. Pachatelé projevují svůj nepřátelský a nenávistný postoj prostřednictvím agrese. Základními způsoby páčání jsou fyzické napadení či psychický teror. Může se jednat o vyhrožování a demonstraci síly v podobě pochodů, při kterých jsou vykřikována fašistická hesla, která jsou zpravidla určené minoritní skupině. Pak tu máme grafickou formu rasově motivované trestné činnosti. Jedná se o vydávání různých časopisu, tzv. zinů nebo funzinů, vylepování plakátů, tvorbu a šíření různých symbolik a znaků reprezentující příslušnou extrémistickou ideologii. Nejčastějším grafickým projevem je hákový kříž. Symboly mají vyjadřovat odpor a nenávist k rasově, nábožensky, národnostně či jinak odlišným občanům. Zcela výjimečně se setkáme s jednotlivými formami rasově motivované činnosti v jejich čistých podobách. Zpravidla jsou všechny tyto formy propojeny a vzájemně se doplňují. (Chmelík, 2001, s. 59-60)

Krajní levice

Oproti pravicovému extremismu ten levicový klade důraz na princip rovnosti a snaží se ho přenést do všech oblastí života. (Mareš, 2003) Na našem území je levicová scéna nejvíce zastoupena autonomním hnutím, „tj, nedogmaticky a neideologicky orientovaným, zdánlivě

apolitickým hnutím, které zastává radikálně nonkonformní postoje vůči společnosti.“ (Chmelík, 2001, s. 23)

Důležitou součástí levicového autonomního hnutí se stal squatting. „Vzhledem k tomu, že jedním z podstatných pilířů stávající kapitalistické společnosti je soukromé vlastnictví a jeho právní ochrana, tak squatting bývá zpravidla i ilegální.“ (Novák, 2018, s. 211) Squatting můžeme rozdělit do pěti typů. Nejstarším typem je squatting z nouze, který využívají především lidé bez domova, uprchlíci a etnické menšiny, aby naplnili potřebu mít střechu nad hlavou. Pak jsou tu skupiny, co berou squatting jako alternativní strategii bydlení a tuto možnost si sami zvolí. Jedná se o alternativy k předraženým nájům a individualizované společnosti. Dále tu máme tvůrčí squatting, v němž jde o vytvoření například autonomního sociálního centra, komunitního centra, alternativní školy, lidové jídelny, uměleckého ateliéru apod. Konzervativní squatting je jakási snaha o zachování města a prostředek v boji proti developerským projektům a komercializace. Aktivisté obsazují historické budovy, bývalé průmyslové areály, které jsou dle developerů bezcenné a brání zhodnocení jejich investic. Pátým typem je politický squatting. Zde není squatting cílem sám o sobě, nýbrž je prostředkem v boji proti systému. (Pruijt, 2013 in Novák, 2018, s. 215-217)

Autonomní sociální hnutí nemá jednotnou ideologii. Jedná se o skupiny, ze které mluví spíše akce a jednání. Nejde zde pouze o bydlení, ale o doplnění chybějící infrastruktury ve městě (komunální jídelny, informační činnost, koncerty apod.), která je přístupná všem. (Novák, 2018)

Některé krajně levicově orientované skupiny také reagují na represe pravicových skupin, kdy často dochází i k násilným střetům.

Neobčanská společnost

Kopecký a Mudde (Kopecký a Mudde, 2003 in Rakušanová, 2007) přišli s termínem neobčanská společnost. Neobčanská společnost je to, co do občanské společnosti nepatří. Podle Kubíka (Kubík, 2005 in Rakušanová, 2007) občanská společnost existuje, pokud mimo primární skupiny tvoří i sekundární, tyto skupiny jsou transparentní a podléhají kontrole, stojí na demokratických a tolerantních zásadách a jsou právně chráněné a zároveň veřejně postihnutelné. Takže kdybychom měli definovat neobčanskou společnost: dominují zde primární skupiny, vyskytují se zde tajné asociace, svojí povahou a činností jsou bytostně antidemokratické, netolerantní či hierarchické a často tajné a ilegální.

O jednání a ideologiích krajní levice a krajní pravice popsané výše, tedy extremismu, můžeme říct, že nesplňují kritéria občanské společnosti, a tudíž jsou společností neobčanskou. Aktivity krajní pravice i krajní levice jsou často ilegální, jako rasově motivované útoky nebo neoprávněné užívání cizích věcí (squatting). Vzhledem ilegálnímu jednání tvoří spíše primární skupiny a drží se v utajení. Na základě rasistických a xenofobních postojů pravicového extremismu můžeme zcela jistě říct, že jsou bytostně netolerantní. A pojetí extremismu jako antiteze demokracie mluví za vše.

Od extremismu k radikalismu

Termíny extremismu a radikalismu v médiích často splývají, přestože mají odlišný význam. Radikalismus je „označením politických postojů, jež nevedou k odstranění demokratického politického systému a pohybují se v rámci jeho ústavního vymezení, byť třeba na jeho okraji, zatímco většina definicí politického extremismu ukazuje, že se jedná o postoj, který odmítá demokratický právní stát a usiluje o jeho odstranění či modifikaci.“ (Fiala, 1998, s. 11)

Charvát (Charvát, 2007) však vidí extremismus jako zpopulizovaný pojem zahrnující všechny ideologie a jednání vystupující proti stávajícímu režimu bez ohledu na politické spektrum. Přestože tento termín je médii značně rozšiřován a funguje v běžné komunikaci, není pro používání v sociálních vědách vhodný. Ani samotní aktéři takto označování se s ním neidentifikují a nevyskytuje se v jejich materiálech. (Routledge, 1996; Wall, 1999; Seel, Paterson a Doherty, 2000; Doherty, 2002 in Novák, 2017) Což můžeme vidět i na stránkách Antifašistické akce: „Neodmítáme jen nálepkou extremisté. Odmítáme koncepci extremismu jako takovou. Jednou ze strategií, kterou stát a mediální ideologové používají pro obhajobu své pozice a udržování většiny společnosti v pasivitě, je nálepkování různých aktivit, které překračují rámec toho, co stát uznává, jako „extremismus“. Tato nálepka je tak široká, že se pod ní schovají náboženští fanatici i bojovníci za ochranu přírody, neonacističtí násilníci i jejich odpůrci. Kritériem je pouze rozhodnutí státu, že dané politické stanovisko je pro něj nepřijatelné. Za minulého režimu by podle stejné logiky byli za „extremisty“ označeni disidenti, před občanskou válkou v USA představovali „extrém“ ti, kdo chtěli zrušení otroctví. Slovo „extrémisté“ o nás nic nevyovídá, je pouhým signálem, že stát pokládá naše aktivity za problém.“ (antifa, ©2008) Z toho důvodu budu také ve své práci upřednostňovat termíny neobčanský radikalismus pro extrémistické aktivity a pro radikální aktivity budu užívat termín občanský radikalismus

Metodologie

Cílem tohoto výzkumu je skrze emickou perspektivu porozumět formám participace skinheadské subkultury a následně tyto formy zasadit do kontextu občanské společnosti nebo radikalismu. Hlavním tématem je tedy to, jakým způsobem skinheadi participují v rámci společnosti a tuto participaci popsat.

Za účelem svého výzkumu jsem zvolila kvalitativní výzkumnou strategii, jelikož získává podrobný popis a vhled při zkoumání mnou vybrané skupiny, snaží se o dosažení emické perspektivy informátorů a hlubšího porozumění problému. Hlavním úkolem této strategie je objasnit, jak lidé v daném prostředí a situaci chápou to, co se děje, proč jednají určitým způsobem a jak organizují své všední aktivity a interakce. (Hendl, 2005) Toho jsem dosáhla pomocí narativních rozhovorů. Před každým rozhovorem jsem stručně vysvětlila téma mého výzkumu a zeptala se, zda si rozhovor můžu nahrát. V případě nervozity informátora jsem začala otázkami na subkulturu obecně či na jeho vstup do ní, abych trochu uvolnila atmosféru a informátora rozmluvila. Jinak jsem vybídla k volnému vyprávění. Tato technika vychází z toho, že některé subjektivní významové struktury mohou být objeveny jen při volném vyprávění, jelikož pod tlakem konkrétně zformulovaných otázek se projeví jen stěží. (Hendl, 2005) V případě, že se informátor zasekl ve vyprávění, případně odcházel od tématu, snažila jsem se ho otázkami navést zpět.

Při výběru vzorku jsem aplikovala účelový výběr, což znamená, že jsem si předem nastavila kritéria, podle kterých jsem se při výběru respondentů řídila. (Disman, 2002) Vzorek byl tedy zaměřen na skinheady, kteří jakýmkoli způsobem participují na dění v rámci své subkultury i společnosti. Vzhledem k tomu, že se ve skinheadské scéně nepohybují a neměla jsem k dispozici mnoho kontaktů na informátory z tohoto prostředí, tak jsem měla vstup do terénu poněkud ztížený. Proto jsem se rozhodla použít techniku sněhové koule. Ta spočívá ve volbě dalších případů na základě doporučení již zkoumaných jedinců. (Hendl, 2005)

Můj první informátor byl z okruhu mých přátel, který mi doporučil další možné adepty na rozhovor. Technika sněhové koule se mi moc neosvědčila, jelikož ne vždy mi informátor mohl doporučit někoho dalšího. Z toho důvodu jsem se ještě obrátila na dva mé přátele, kteří sice nejsou ze zkoumaného prostředí, ale o kterých jsem si myslela, že by mohli někoho znát a doporučit. Což se ukázalo jako výhodné, protože vzorek nepochází ze stejné sociální sítě a je tak pestřejší. Všechny rozhovory proběhly velmi příjemně a někteří informátoři projevili dokonce radost, z toho, že se o jejich subkulturu někdo nezaújatě zajímá.

V subkultuře skinheads se pohybuje jen velmi málo žen, proto je vzorek čistě mužský, a to ve věku od 25 let do 38 let. Doba informátorů na scéně, tj. od kdy působí v subkultuře a ztotožňují se s identitou skinheada, se pohybuje od 6 let do 20 let. Podařilo se mi uskutečnit šest rozhovorů, avšak se sedmi informátory. Při jedné schůzce mi bylo řečeno, že za námi dojde ještě jeden kamarád ze scény, což na konec nevadilo, jelikož původní informátor vyprávění vedl a ten druhý ho doplňoval. Tři skinheadi z mého vzorku se označovali jako apolitičtí a zbytek se pohyboval na levicovém spektru. Má práce pojednává o ne-rasistických skinheads, tudíž pravicoví skinheady v mém vzorku nejsou. Jelikož se jedná o malou komunitu a s přihlédnutím k citlivosti tématu jsem se snažila vzorek maximálně anonymizovat. Z toho důvodu nebudu uvádět o informátorech žádné další informace. V analytické části budou jmenováni jako Narátor 1-7. Některé informátory jsem pak kontaktovala ještě několikrát za účelem doplnění výpovědí, jelikož jsem během analýzy narazila na nově vzniklé problémy.

Každý rozhovor jsem si nahrávala a tyto nahrávky přepisovala, co možná nejdříve po skončení rozhovoru. Rozhodla jsem se pro komentovanou transkripci, která mimo doslovný protokol zachycuje i nápadné příznaky promluvy jako pomlky, zdůraznění, způsoby řeči či smích. (Hendl, 2005) Analýzu jsem provedla pomocí segmentace, kdy jsem přepsané rozhovory rozdělila podle témat, pomocí kódů označila relevantní jevy pro můj výzkum a ty pak opoznámkovala. Tento postup mi pomohl nalézt vzorce a pravidelnosti v datech a pomohl mi lépe porozumět výzkumnému problému. (Konopásek, 1997)

Vzhledem k citlivosti tématu výzkumu zde hrozil problém v podobě reaktivity, tj. zkreslení ze strany výzkumníka nebo účastníků. (Hendl 2005) Reaktivitu jsem částečně snížila tím, že jsem informátorům sdělila pouze téma výzkumu, aby nedocházelo k přizpůsobování výpovědi cílům výzkumu. Částečnému zkreslení jsem se však nevyhnula. Jelikož jsem se ve skinheadské subkultuře nikdy nepohybovala, u některých informátorů jsem vzbuzovala nedůvěru. To se projevovalo tím, že se některým tématům záměrně vyhýbali nebo dle mého názoru odpovědi zlehčovali či zkreslovali. Dále jsem mohla výzkum ovlivnit svou osobností, vzděláním či názorem. (Hendl 2005). Tuto skutečnost jsem neustále refleктоvala a během rozhovoru jsem se snažila být neutrální a nevyjadřovat své názory a postoje.

Pro lepší porozumění formám participace skinheadské subkultury jsem se rozhodla ještě analyzovat některé hudební nahrávky skinheadských kapel a tištěných materiálů. Důvodem, proč jsem obohatila svůj vzorek o tyto data je autentičtější pohled na jednání zkoumané subkultury. Úryvky hudebních nahrávek jsem vybrala tak, aby vystihly svou političnost a tiskoviny

k doplnění výpovědí. Analyzované dokumenty museli být vydávány skupinami v kterých mnou dotazovaní skinheadi participují a věnovala jsem se pouze částem relevantní pro můj výzkum. Výhodou zde byla menší časová náročnost.

PRAKTICKÁ ČÁST

Analytická část

V rámci analýzy jsem se snažila, skrze emickou perspektivu informátorů, porozumět způsobům jednání členů subkultury skinheads, abych pak mohla toto jednání co nejlépe zasadit do kontextu občanské společnosti či radikalismu. Analytickou část jsem rozdělila do dvou oblastí, které jsem identifikovala v rámci analýzy rozhovorů, podle toho, kde participace probíhá, a to na participaci v rámci subkultury a participaci mimo subkulturu. Participaci v rámci subkultury jsem ještě rozdělila dle formy participace na koncerty a „pouštěčky“, a fotbal. Participací na fotbale skinheadi sice částečně vystupují ze své subkultury, ale jelikož podle informátorů fotbal ke skinheadství patří, zanechala jsem ho v oblasti participace v rámci subkultury. V druhé oblasti, v participaci mimo subkulturu, skinheadi svým jednáním přesahují svou subkulturu a vstupují do jiných aktivistických nebo autonomních skupin, tj., že jejich jednání má dopad na širší společnost, než je pouze jejich subkultura. Výpovědi informátorů jsem doplnila analýzou dokumentů.

Participace v rámci subkultury

Koncerty a „pouštěčky“

Na základě analýzy rozhovorů jsem jako jednu ze základních aktivit příslušníku subkultury skinheads identifikovala participaci na koncertech a „pouštěčkách“⁴. Jak už z pozice pouhého účastníka (konzumenta), tak z pozice organizátora, člena vystupující kapely nebo DJ's. Dle Marchantova (2003) dualismu každodennosti a uvědomělé angažovanosti se zde pohybuje na úrovni každodennosti, tj. je mikropolitiky. Chybí zde společná politická entita a univerzalistické postoje, zato jednání je organizované a na antifašistických koncertech, kde hrají SHARP kapely, se můžeme setkat se zřetelným politickým antagonismem vůči fašistickým ideologiím. Koncerty a „pouštěčky“ jsou především místem pro setkávání, posilování vztahů a prostorem pro sdílení hodnot.

⁴ „Pouštěčky“ jsou párty, kde se hraje Ska, reggae nebo soul, a to z vinylových desek.

„Záleží, jaký koncerty. Některé jsou skinheadské, jakože tam hrajou skinheadské kapely, některé jsou označovány jako antifašistické, ty jsou taky punkové.“ (Narátor 7)

„Takže to tady jako neexistuje, že člověk jde se skinheadama do hospody a bude tam nácek. To může zkusit přijít a neodejde po svých, to už je vymezený.“ (Narátor 2)

„Tam šlo spíš o to, že to byla společenská událost, na kterou se sjížděli lidi z celé republiky a jeden na druhého jsme se hrozně těšili. Ten vez tomu tamto, ten vezl tamhle tomu tamto. Ten pro mě měl tričko, já jsem zase pro něj měl, já nevím, že jsem pro něj překopíroval nějaký kazety. Všechno se dělo na těch koncertech, tam jsme se potkávali, tam jsme si vyměňovali věci, tam prostě jsme si povídali.“ (Narátor 3)

Z pohledu normativní perspektivy je zde výrazná integrační funkce této formy participace. (Müller, 2003, 2016) Dochází zde k vytváření vztahů a sdílení společných hodnot. Nezáleží na tom, jestli jsou všichni schopni prosazovat své zájmy, ale jde o to, že je mohou s někým sdílet, případně, že mohou být prosazovány někdy v budoucnu. Tato integrace však neprobíhá ve vztahu ke společnosti, jak to má na mysli Müller (2003, 2016), ale pouze ve vztahu k subkultuře samotné.

„Děláme různé koncerty. I já jsem jich pár dělal, je to řádka let. Navštěvuju akce u nás i v zahraničí. To se týká i lidí z venku, máme takovou velkou symbiózu, že si píšeme a navštěvujeme se.“ (Narátor 6)

„On je to, spíš bych řekl, u většiny projev postoj, protože ty lidi se v tom už nechtějí tolik angažovat. A ono v tom taky hraje velkou roli to, že ta scéna je v uvozovkách stará, že prostě to jsou lidi třicet plus většinou.“ (Narátor 2)

Z mého vzorku jasně vyplývá, že sdílené hodnoty jsou především antirasistické. To se odráží na textech písní, které jsou na koncertech hrány. Někdy jsou i politicky laděné.

*Společnost má těžkej komplex každé musí v davu jít.
Ten, kdo uhne jednou z řady, měl by na dně řeky hnít.
My se ale nikdy nechceme za tím tupým stádem hnát.
Pro nás cesta života jen skinhead – antirasita!*

Acuelos – Proti proudu

*Z billboardu se na mě culí usměvavé tváře
Za maskou sympatáka rozeznávám lháře
Prázdná slova, sliby, co nedají se plnit
Jakože je nedokážem ze lží obvinít
Vlevo nebo vpravo, všude je to stejný
Od extrému do extrému, stále beznadějný
Proč se má člověk snažit, když všude samej kmotr
Syna, aby si koupil jeho vlastní fotr*

Kšandy Industry – Billboardel

*SKINHEADS & PUNKS UNITED! - Proti náckům bok po boku vždycky budem stát!
SKINHEADS & PUNKS UNITED! - Děti ulic na svou scénu nenechaj si srát!*

Aculeos – Skins & Punks

Avšak někteří informátoři z mého vzorku jsou apolitičtí skinheads a politiku v subkultuře naprosto odmítají. Antirasismus je dle nich zcela přirozený a není důvod to nějak zdůrazňovat. Politicky angažovanými příslušníky subkultury, orientovanými ať už vlevo nebo vpravo, spíše opovrhují.

„Do toho hnutí politika nepatří. Jakože přemýšlím jako člověk bez jakýhokoliv vlivu pravicového nebo levicového. Protože oni byli, že jo, pravicový extremisti, levicový extremisti, pak byl ještě výmysl jako gay skinheads movement. To taky nemá s tím co dělat. Skinheads je prostě člověk, kterej neřeší jak politickej postoj, tak barvu pleti, tak tvoje vyznání. Řeší to, jakej jsi člověk a jestli jsi dobrej člověk. Proto mě to tak zaujalo. Bylo tam na prvním místě přátelství, spolehnout se na druhýho, taková ta rovnost.“ (Narátor 3)

„Levicový i pravicový apolitiky odsuzujou, protože si myslej, že se chtějí akorát vymluvit a bavit se s každým. Levicový jsou uplně proti pravicovej, prostě by se s nima nebavili a jenom je mlátili a ty druhý naopak. A ti, co jsou uprostřed, to jsem třeba já, jsou prostě rovně. Já soudím člověka podle toho, jak se s ním pobavím a buď je mi sympatickej, a je na něm, jak se s ním dohodnu, ať už je nalevo nebo napravo a pak se s ním bavím. Dám mu šanci se obhájit. Ne, že mi někdo řekne: hele on je fašoun, on má špatný tričko, ten skončil. Já říkám, vždyť je to jen člověk s jiným názorem.“ (Narátor 1)

Jedná se o kolektivní formu spontánní participace, jelikož koncerty a „pouštěčky“ jsou většinou organizovány přímo lidmi ze scény a účast na nich není podmíněna členstvím. (Frič, 2016) Shromažďují se zde lidé s podobnými postoji a zájmem o muziku.

„Nebylo to, jedu na muziku a zase pojedu domů a odškrtnu si to. Ne, ne. Byla to víc společenská událost. Všichni se na to těšili prostě. Půl roku jsme se klepali, že přijede nějaká kapela. Teď velká akce, přijeli jsme tam, všichni šetřili, nakoupili si prostě a bylo to takový... Jako družili jsme se tím.“ (Narátor 3)

„Vlastně kapelu, co mě nějakým způsobem oslovila nebo zajímala nebo k ní mám třeba i nějaký kamarádský vztahy, tak jsem jim párkrát udělal nějaký koncert tady v Praze nebo dělal jsem koncerty i v Liberci nebo i v jinejch městech, trošku jako okrajových, abych podpořil tu lokální scénu a ty kamarády jako někde venku.“ (Narátor 6)

Dle výpovědí se však někdy objevuje i kolektivní formálně organizovaná participace (Frič, 2016), a to prostřednictvím dárcovství nebo dobrovolnictví, a tak zde nalézáme i participační funkci občanské společnosti. (Müller, 2003, 2016) Výtěžky z některých koncertů nebo „pouštěček“ putují na podporu samotné scény, anebo do nějaké dobročinné organizace. Někdy samotné kapely nebo DJ 's se dobrovolně účastní na benefičních akcích bez nároku na honorář.

„Dycky jsem to dělal jako za účelem, že to nebyl jenom koncert, ale dycky jsem ty peníze nebo ten výtěžek, když se vytvořil, se snažil dát na nějaký aktivitu. Tak buď jsem to nechal tomu klubu, nebo jsme to dávali na Food Not Boms, že vařili prostě pro bezdomovce, lidi bez domova, prostě pro chudý nebo... To je různý, já jsem si nikdy ty prachy nenechával, vždycky jsem to jako někam dával, na něco, co mi přišlo zrovna v tu chvíli jako dobrej nápad.“ (Narátor 6)

„Jednou za čas, tak se třeba udělala nějaká pouštěčka třeba pro psi útulek nebo tak. Chceme i tu hudbu prostě roznášet dál, že jo. Takže když někdo dělá nějakou dobročinnou akci pro dětský domov, nebo na něco, domov důchodců, cokoli... My honorář nechcem, i pivka si zaplatíme, že raději ať ty peníze, co by investoval do nás, tak ať raději investuje někam jinam.“ (Narátor 4)

Vzhledem k tomu, že koncerty jsou hlavně antirasistické, což dokládají texty písní, které SHARP kapely hrají, zařadila bych tuto participační oblast do transakčního aktivismu. To proto, že prostřednictvím koncertů subkultura skinheads poukazuje na problematiku lidských práv a nerovností mezi lidmi, ale žádné další kroky pro dosažení cílů nepodniká, tj. má vysokou advokační kapacitu, zato nízkou mobilizační schopnost. (Císař, 2008)

Někteří informátoři uvádějí, že na začátku hnutí skinheads v Čechách, kdy byla v subkultuře silná názorová rezistence (mezi pravicovou a levicovou scénou), byli na koncertech často násilnické střety. Jelikož zde už dochází k násilné přímé akci, přesouváme se tu od transakčního aktivismu k novému radikálnímu aktivismu. Mobilizační schopnost tu zůstává nízká, ale přímé akce snižují advokační kapacitu tohoto jednání. Díky tomu, že použití násilí se odchyluje od všeobecně přijímaných norem, můžeme tuto formu participace zařadit do radikální neobčanské společnosti.

„Bud’ se může stát, že náckové si vymyslejí, že půjdou udělat trestnou výpravu. To se chodilo no. Chodilo se na punkový koncerty, na skinheadský koncerty chodili fašisti prostě vyvolávat konflikty. Napadat lidi, vytáhnout si někoho prostě ven. Rozbít mu hubu a ukázat, že my jsme ti správní jediná a tady to už dělat nebudete. Tak vono se to pak hrozně šiklo, když se sebralo deset fešáků, který něco uměli, no a ty frajery tam sesekali venku, že jo. Nebo když přišli právě fašisti, jakože ‚my vám rozbijeme hubu‘ a končilo to tím, že utíkají do sanitek jako se schovat nebo někam.“ (Narátor 3)

„A u těch skinheadů... Oni se hodně angažovali třeba právě v devadesátých letech, kdy prostě fakt jako ty Orlici, kvůli čemu jako většina české společnosti vnímá skinheady jako nácky, i když je to úplně scestný, tak tehdy to bylo jako velmi o tom fyzickém násilí. Protože tak jako tehdy napadali i jako Romy a všechno, bylo to šilený. Takže tam jako se to asi do určité míry těm lidem, ne jenom skinheadům, ale ty antifašistický scény, kde skinheadi byli důležitou součástí, bych si troufnul říct, že se jim to jako povedlo. Ty útoky a podobný věci se jako sice bohužel dějou, ale ne na takové denní bázi. Takže tam jsou i lidi, který znám, kterým je čtyřicet, který prostě seděli v devadesátých, protože tamhle poslal na jipku nějakýho nácka, který tam jako začal bušit nějakýho roma a tak podobně.“ (Narátor 2)

Jak z analýzy vyplynulo, dneska k těmto incidentům dochází už jen zřídka a můžeme tedy zůstat na poli občansky radikální společnosti. Násilným střetům je zde předcházeno a to tím, že když na koncert přijde někdo, dnes už spíše omylem, v oblečení značky podporující nacistickou scénu, v tričku s nacistickým symbolem nebo White power kapelou, tak na koncert není vůbec vpuštěn.

„Dneska tady dělám třeba na vstupu na koncertě, a když vidím, že tady to tričko, ta kapela nebo to oblečení není košer, tak mu prostě řeknu slušně, že ho sem nepustím, ať si najde jiný místo. A tam už potom záleží na tý reakci. Když bude mít nějaký kecý a bude se chtít rvát nebo něco, tak po něm vystartuju.“ (Narátor 6)

„Občas se připlete někdo s blbou bundou, tak buď to schytá, nebo ho pošlem pryč, záleží, kdo se s ním baví. Bejvaj koncerty, kdy tam například nepouštěj lidi v Thor Steineru.⁵ Když přijde skupinka a chtěj se tam dostat, tak ji tam v té značce nepustí. Můžou si odložit bundy na vstupu a jít tam. Většinou to je teda v pohodě, jako něco si zanádvaj a jdou pryč. Ale jakože to není nějak cílené, jakože by věděli, co to je za akci a tak. Jak mají na vstupu lidi, tak je posílají rovnou slušně pryč.“ (Narátor 7)

Z analýzy tedy vyplývá, že násilí, co se dnes objevuje na koncertech je spíše následkem osobních vzporů a řešení problémů.

„Na těch koncertech to ještě bejvá, ale to je spíš osobní, že někdo někoho urazil, někdo někomu obtěžoval holku a tak. Že by tam někdo bezdůvodně skákal do někoho, tak to se moc nestává.“ (Narátor 7)

„Ale zase na druhou stranu může se to taky porvat, že se třeba znaj, nepohodnou se u piva v něčem nebo se porvou kvůli holce. To je takových věcí, že bych to jako neškatulkoval do nějakých násilností. V podstatě stát se může kdykoliv cokoliv, i jako v běžným životě.“ (Narátor 6)

Všichni informátoři z mého vzorku nějakým způsobem participují na koncertech a „pouštěčkách“. Z toho usuzuji, že se jedná o nejtypičtější formu participace v subkultuře skinheads. Objevují se zde prvky participace jak konvenční, v podobě dárcovství a dobrovolnictví, tak nekonvenční prostřednictvím politicky laděných textů nebo nevpuštěním na akci jinak názorově zaměřených lidí.

Fotbal

Další participační oblastí je fotbal. Skinheadi se účastní buď jako zarytí fanoušci a někdy i jako hráči na komunitních fotbalových turnajích. Všichni moji informátoři, kteří se zajímají o fotbal tak fandí Bohemians 1905. Někteří se podílí či podíleli na aktivitách Ultras, různých fans partách (Barflies)⁶ a někdy i na aktivitách Hooligans. Ultras, na Bohémce nazývající se Sektor 1905, se starají o zábavu na stadionu a o výrobu tzv. chorea, tj. výroba plakátů, transparentů a vlajek na podporu týmu a někdy i s obsahem, který je namířený proti protějšimu fotbalovému klubu. Hooligans jsou zase radikální skupiny fanoušků, kteří se organizují a vyhledávají střety s fanoušky jiných fotbalových klubů. Na Bohémce se nazývají Berserk.

⁵ Značka oblečení, kterou nosí neonacisté.

⁶ Skupina fanoušků fandící Bohemians 1905 a FC St. Pauli.

Jelikož skinheadi zde přestávají jednat v zájmu své subkultury, ale jednají v zájmu svého fotbalového klubu (mimo identitu skinheada se tu objevuje ještě identita fotbalového fanouška), tj. univerzalizují své vlastní požadavky, přesouváme se tu od mikropolitiky k makropolitice. (Marchart, 2003) Vzhledem k tomu, že se jedná o uzavřenou skupinu (na tribunu Bohemians nepříjde fanoušek jiného fotbalového klubu), můžeme říct, že je členská a zařadit jí tak do formální kolektivní participace. (Frič, 2016) Členové Ultras participují i individuálně, jelikož se dobrovolně setkávají ve svém volném čase, aby mohli vyrábět chorea, která pak předvedou na zápase. Choreo slouží k podpoře hráčů svého týmu, někdy také k provokaci týmu protějšího a někdy mají i politický přesah.⁷ Choreo často doprovází pyrotechnika. Někdy Ultras vydává i svoje časopisy, prostřednictvím kterého se prezentuje a snaží informovat o dění na zápasech.⁸ Je to forma přivýdělnku na pokrytí nákladů při výrobě chorea.

„Dělali jsme chorea proti rasismu, zastávali jsme boj proti modernímu fotbalu, aby se zachovávali staré stadiony, aby se to nebouralo a tak. Takže jsme třeba, i když třeba dejme tomu Baník, oni tam mají taky spoustu nácku, tak tam jsme si rozuměli s Baníkem v mentalitě ultras, že oni taky bojovali proti modernímu fotbalu a tak. Takže tam jsme dělali podpurná chorea, aby se nezrušili Bazaly⁹, a aby se nezrušil Ďolíček tady u nás. Fungovalo to všechno v pohodě a potom, když my jsme skončili v Ultras, tak to převzali mladí skinhead a punkáči, ale tak to jako bylo... To jsme zrovna hráli s těma týmama a oni udělali choreo, kde Baník se líbá se Spart'anem a napsali k tomu, že ať se mají rádi, což byla samozřejmě nadsázka, ale tím pro nás zhasla jakoby ta komunikace s Ultras Baník, což bylo fakt jenom na bázi Ultras, že tam jinak ta nesnášenlivost byla velká, i když ne tak velká jako proti Spartě nebo Slávii.“ (Narátor 4)

„To bylo fotbalový kolo, kdy se hrálo den nebo dva po Prague Pride, takže Baník měl jako nějaký homofobní choreo, už nevím, jak to přesně vyznělo, ale něco jako proti homosexuálům. Sparta má tři barvy, ten klub, tak tam jako měli ‚Tři barvy stačí drahoušku‘ a pod tím nacistický symboly, kdy je jasný o co jde. A my, fanoušci Bohémky, jsme měli choreo, který do teď jako úplně zbožňuju, kde byl hráč Baníku a hráč Sparty, který se líbaj a pod ním jenom ‚Chachaři a Spart'ani milujte se‘. Taková jako provokace, taky jsme za to sklidili slušnou kritiku, ale udělal bych to znova.“ (Narátor 2)

„Na stadion patří ta choreografie, ta pyrotechnika, protože to je... Jak máš někde prostě dýmavnice, zapálí a to pyro, to je boží.“ (Narátor 4)

⁷ Příloha č. 3

⁸ Příloha č. 4

⁹ Domácí fotbalový stadion FC Baník Ostrava

U jednání v této participační oblasti můžeme vyzorovat některé funkce, které jsou podle Müllera (2003, 2016) připisovány občanské společnosti. Funkci integrační, kdy fanoušci sdílejí společné zájmy a hodnoty, což je ještě posilováno identifikací se jako ‚my‘ oproti oni (fanoušci jiných klubů) a funkci participační, kdy fanoušci, v případě potřeby, dokáží využít i participační funkci prostřednictvím protestních akcí.

„Nevím kolik je to let zpátky, ale když nás přestěhovali do Edenu, tak byla velká protestní akce. Jak je dole ta zastávka Bohemians, tak tam byla velká protestní akce obou dvou fanouškovských táborů.“ (Narátor 4)

Dále jsou pořádány různě po republice, ale i v zahraničí, fotbalové turnaje proti rasismu. Turnaj, který se pořádá na pražském Strahově, se nazývá Love Football Hate Racism a pořádá ho Barflies United. V Bratislavě se zase pořádá United Colours of Football a v Hamburgu antifašistický turnaj Antira. Na tyto turnaje se sjíždí lidé z širokého okolí, a to i ze zahraničí. Tyto turnaje jsou pořádány za cílem poukázat na stále trávající nerovnosti ve společnosti, a to nejen rasové, ale i sociální a generové, a zároveň, že by nemělo být přihlíženo žádné formě netolerance. V rámci turnaje je možné navštívit různé přednášky, workshopy a večer po turnaji koncerty.

„Tak spočívá to v tom, že pár měsíců se organizačně nějakým způsobem domlouvají nějaký hřiště nebo nějaký program k tomu. Udělá se nějaká událost, třeba na Facebooku, to je teď populární, nebo nějaký stránky obecně a lidi si tam přihlašují týmy. Nebo už obecně se znáš se spoustou lidma z té subkultury, oslovíš je nebo oni osloví tebe, jestli si chceš zahrát. Dají se takhle lidi dohromady, pošlou přihlášku, nějaký zápisný. A všechno je to pod tím mottem Fotbal proti rasismu, tudíž se tam nikdo nemusí bát, že by ho nikdo napadl nebo nějakých narážek jako na pleť nebo na nějakou třeba vadu, řeč, čehokoli. Je to taková přátelská atmosféra. Jsou tam i děti, rodiny, je tam nějaký občerstvení vždycky, muzika, koncerty. Je to takový fajn odpoledne.“ (Narátor 6)

„Nebo teďka třeba bude v Praze Antira, což je turnaj proti rasismu, ale trochu ve větším měřítku. Bude u Uhříněvsi. Vždycky co dva roky tak bývá v Hamburgu na St. Pauli, přímo na stadionu. Byl jsem tam teďka v květnu minulý rok, tak přímo hrát fotbal, a i jsme tam pouštěli na té akci a prostě sejdou se tam fanoušci těch fotbalových klubů, které jsou proti rasismu z celé Evropy. Je to fakt velká akce, kde je stovky a stovky lidí, koncerty, pouštěčky. Je to fakt velké a bude to teďka tady v Uhříněvsi.“ (Narátor 4)

„Po fotbale byl vždy koncert, po tom turnaji. Bejvají tam nějaké přednášky, lidi, co dělají bojové sporty, tam mají nějaké ukázky nebo workshopy. Byla tam nějaká paní, co přežila holocaust. Tam to bývá super.“ (Narátor 7)

Z analýzy vyplývá, že se tu můžeme setkat i s individuální formální participací ve formě dobrovolnictví. A to nejenom v podobě pouštění desek bez nároku na honorář, ale i v podobě organizace těchto turnajů.

„Na to UAFA cup v Trenčíně se i občas účastním, že pomáhám těm lidem postavit nějaký stánky a tak. (...) Chodím i v Praze na Love Football Hate Rasism. To jsem se minulý rok zúčastnil jako organizátor. (...) Jsem tam dělal rozhodčího.“

Prostřednictvím protestních akcí a fotbalem proti rasismu se participanti snaží upozornit na aktuální problémy, jak už uvnitř svého klubu (zavření svého domácího stadionu), tak i v oblasti lidských práv (netolerance a rasismus). Advokační kapacity jsou tu vysoké, avšak schopnost mobilizace nízká, a proto zde můžeme mluvit o novém transakčním aktivismu. Někteří informátoři se podílejí nebo podíleli na aktivitách Hooligans. Jejich aktivity jsou poněkud radikálnějšího rázu. Dle výpovědí mají členové Hooligans za úkol chránit své fanoušky a stavět se partám jiných klubů. Jedná se o cílené útoky, někdy i organizované střety s fanoušky ostatních týmů. Někdy si i navzájem kradou šály a vlajky jako trofeje. Tyto aktivity se odehrávají už mimo stadion a mimo dohled policistů.

„Takže jsme chodili tak po městě, byli skupinky od nás od nich. Někde jsme se střetli, tam jsme se pobili. Došli policajti, tak jsme zdrhli. Bylo to fajn jako, nikdy to netrvalo dlouho, že když jsme dostali tak ne moc. Co jsem chodil já, tak tam nebyli dohodnutý nějaký boje. Jako věděli jsme, že se prochází po městě nějaká skupinka. Nevěděli jsme kolik jich je, oni nevěděli, kde jsme, kolik je nás. Takže to bylo takový náhodný. Naběhli jsme tam, a buď jsme dostali my, nebo oni.“ (Narátor 7)

„Vždycky někdo hodil nákou hlášku, hele támhle je parta týpků z protějšího týmu, támhle za barákama někde a kdo chce, může si to s nima jít vyřídit. Tak se sebere nějaká parta, daj si nějaký znamení, na sebe počkaj. Většinou ty bossové těch part mají na sebe už nějaký telefonní číslo, že se takhle domlouvaj nebo je to spontánně.“ (Narátor 6)

„Když jde rodinka s dětmi tak samozřejmě nikoho nenapadne jim sebrat šálu, ale když vidíš, že jde skupinka mladých chlapů, tak to je jiná. Je to trofej a pak se to na zápase pálí, nebo se kradou i vlajky.“ (Narátor 7)

Podle jednoho z informátorů při rvačkách už nejde jenom o fotbal, ale často se jedná o nástroj v boji proti fašismu a rasismu. Některé kluby mají základnu fanoušků s fašistickými a neonacistickými postoji, což výrazně zvyšuje napětí mezi těmito kluby a kluby antifašistickými.

„Já v tom měl tu politiku. Já jsem šel vyloženě po náckách. Ale pro spoustu lidí už to je si myslím sport nebo nějaký adrenalinový vyžití. (...) Já jsem si vždycky jako říkal, že je to taková sekuritka klubu, kterému člověk fandí, aby ochránil ty lidi, který chodí na fotbal, ale ono je to ve skutečnosti úplně jinak. Moc s tím fotbalem to nemá společného.“ (Narátor 6)

Fanoušci Bohemians 1905 byli dle informátorů vždycky spíše levicově zaměřeni, ale v posledních letech se rozdělili na pravici a levici. V rozhovorech byla cítit naléhavost tohoto problému. Rozpory jsou tak veliké, že dochází k násilným střetům i uvnitř vlastního klubu.

„Když pak prostě někde vidím v kotli, když jsme hráli na Spartě a vidím, že tam na jedné straně stáli staří a pak pár metrů přede mnou stáli staří a pak je vidím, jak se zdraví, že na sebe hajlujou... Je to ... Ted'ka je to na Bohémce hodně, hodně v prdeli... Úplně v prdeli je to tam... Co se týká tady toho, jaká byla Bohémka kdysi. (...) A jednou, když začla ta první uprchlická krize, tak spoustu těch týmů antirasistických a takhle, tak udělala chorea Refugees welcome. A Barflies jak byli v té malé bandičce, tak udělali taky choreo, ale ne na fotbale, ale prezentovali to různě na internetu, že udělali banner Refugees welcome a další zápas na to tak si pro jejich vlajku přišli právě tady ti staří, ten Berserk. Nebylo jich málo, byla to rychlá akce. Prostě naběhli bum bum, vzali vlajku a šli zase.“ (Narátor 4)

„Vadí mi ty vzrůstající nálady, co se týká v rámci uprchlíků. Tady ty názory, který jsou ve fotbale hodně, hodně jako takový viditelný, jsou slyšet. Nemám zapotřebí stát vedle někoho, kdo křičí ‚černá svině chcípni‘ nebo ‚žide‘. To mě nebaví.“ (Narátor 6)

Členové Hooligans dávají přednost přímé akci, před konstruktivním jednáním v rámci občanské společnosti. Mají nízkou schopnost mobilizace a nízkou advokační kapacitu a tím patří do nového radikálního aktivismu. Jejich jednání je agresivní a násilnické.

V rozhovorech často zaznívalo jméno fotbalového německého klubu St. Pauli, proto bych ho nechtěla opomenout. Tento klub v Hamburku je silně levicově a antifašisticky založen a je velice uznávaný po celém světě jak už jednotlivci, tak názorově spřízněnými kluby, kteří se jezdí

podporovat na výjezdech či aktivitách mimo stadion: koncerty, fotbaly proti rasismu či pouliční střety.¹⁰ Na Bohemians 1905 si fanoušci fandící Bohémce a FC St. Pauli říkají Barflies.

„Na Bohemku chodím a jezdím s partou na St. Pauli do Německa. To je takový klub, který splňuje všechno, čemu já věřím, co se mi jako líbí. Tam neexistuje, aby tam řekl někdo něco rasistického nebo křičel nebo... Tam je to pro mě prostě United, tam je to... Tam se cejtím dobře, tam se cejtím doma.“ (Narátor 6)

„Za náma jezdí i občas, když mají čas, kluci ze St. Pauli, což je taková meka pro antifašistického fanouška, protože to je největší antifašistické klub v Evropě. I když hrajou druhou ligu, chodí tam dvacet tisíc lidí, je to vyprodaný každý zápas a jsou tam obrovský choráli proti rasismu, cokoliv.“ (Narátor 2)

Ve fotbalové participační oblasti skinheadi jednájí makropoliticky, jelikož jednájí v zájmu svého fotbalového klubu, a nikoliv své subkultury. (Marchart, 2003) Dobrovolně se shromažďují za účelem podpory svého týmu a prosazování svých zájmů, prostřednictvím chorea nebo i protestních akcí. Dle dělení občanské participace podle Rakušanové (2007) toto jednání můžeme shrnout jako nekonvenční legální participaci. Krajním je snad jen používání pyrotechniky, což bych zařadila stále ještě do občanského radikalismu. Naopak dění mimo stadion, pouliční rvačky a šarvátky, jsou jistě neobčansky radikální.

Participace ve společnosti

Někteří skinheadi z mého vzorku se zapojují do činností různých aktivistických či autonomních skupin. V této participační oblasti skinheadi v rámci své subkultury, dle Marchartova konceptu (2003), jednájí makropoliticky, jelikož své zájmy generalizují se zájmy jiných skupin. Spojují se s jinými lidmi, aby lépe dosáhli svých cílů.

„Já jsem v politický, nebo není to politická organizace, ale řekněme aktivistická skupina, která se jmenuje (...).¹¹ Takže tam ty názory jsou, že stát má být silnej ohledně ekonomických otázek, to znamená nějaká regulace trhu, práva pracujících. Jsem třeba proti nadnárodním korporacím.“ (Narátor 2)

„Takhle, jelikož já mám ty kořeny, jakože z nějaký anarchie, nebo různě z těch skupin nebo sdružení, takže mám spíš blíž k tý levici.“ (Narátor 6)

¹⁰ Příloha č. 5

¹¹ Vzhledem k ochraně informátorů a vysoké míře anonymizace jsem vypustila název této aktivistické skupiny.

Občanská participace se zde odehrává prostřednictvím, demonstrací, happeningů, podporou autonomních center, pořádáním kulturních akcí a někdy i přímou akcí.

„Na 1. máje se dělá demonstrace, dycky jsme dělali na 17. listopadu, teď jsme tady dělali. Často se to jmenuje jako Boj proti rasismu, protože to souvisí se studentskýma nepokojema, protestama a nacistickou okupací. Minule jsme se věnovali tématu nedostupného bydlení, protože v dnešní době je jako hodně vidět, jak je to čím dál tím větší problém, aby mladí měli vůbec to základní jako je střecha nad hlavou. (...) Lidi se tam tak jako sejdou, někdo od nás má vždycky proslov, třeba dva lidi a jsou tam vždycky pozvané spřátelené organizace. (...) ... případně se ta tam někdy pozve nějak host, třeba nějak významnej angažovanej člověk, může to být i třeba nějaký politik, když s tím souhlasíme, což je velmi výjimečný, ale i to se může stát.“
(Narátor 2)

„...třeba na 1. máje, Střelecký ostrov, to je takovej ten tradiční, že jo MAY DAY, tam jsem se taky trošku angažoval jako fyzická osoba. Tak to mi přišlo, že mělo jakoby smysl, že ten MAY DAY byl otevřený pro všechny, tam se prezentovali různé skupiny lidí, co mají v programu nebo jaké je jejich smysl fungování. To bylo fajn, to se mi líbilo. To bych asi řekl, že ty MAY DAYe, že byli asi nejúspěšnější jako obraz, co mohlo bejt. Byl to nenásilnej festival, kterej vlastně popisoval všechno, co se může dít, co se dělo.“ (Narátor 6)

„Tak třeba jsem občas chodil na kliniku. Tam to bylo fakt fajn, tam jsem občas chodil na nějaký koncerty. (...) Dělali se tam Food Not Bombs¹² akce. To je, že nějaká skupinka navaří jídlo a rozdá to bezdomovcům nebo to dá každému, kdo chce se najíst zadarmo. (...) Tak to se tam občas dělalo, byli tam přednášky, workshopy, cvičení, byl jsem tam na jednom kruhovém tréninku.“ (Narátor 7)

„Podporoval jsem, chodil jsem do squatu na koncerty, akce, na přednášky, na různé prostě věci, co se tam děli. Líbil se mi ten přístup, většinou ty aktivity měly nějaký podtext. Zase to bylo třeba Food Not Bombs, bezdomovectví, poukazovali na to, že se tady staví megalomanský projekty a developeři to tady všechno skupují, z centra vyhání lidi, drahý nájmy a je tu spousta opuštěných baráků. Spousta objektů, který by mohly fungovat v podobě klubu, center za třeba nějak dobrovolnickej příspěvek nebo za nějakou domluvu, ale když tady něco takovýho je, tak mi přijde, že to město nebo magistrát, ta městská část nechce, aby lidi měli nějakou svojí svobodnou kulturu, aby se nějak vymezovali vůči ostatním.“ (Narátor 6)

¹² Projekt na využití nezávadných potravin, které jsou kvůli předpisům už neprodejně. Z potravin se pak navaří pro potřebné. Více na <https://food-not-bombs.cz/>

Dle výpovědí můžeme vidět, že se tu objevují dokonce tři mody aktivismu, dle Císařovi studie (2008) Aktivity z výpovědí Narátora 2 bychom mohli zařadit do starého transakčního aktivismu. Základna těchto skupin je členská a vykazuje vysokou míru mobilizace a advokační kapacity. Vzájemně mezi sebou spolupracují a jsou schopné získat přístup k politickým organizacím. Na základě ostatních výpovědí však usuzuji, že tato forma participace je u skinheadů spíše ojedinělá, a že dávají přednost autonomním činnostem a politické autority spíše odmítají.

Projevy nového transakčního aktivismu vidíme v pořádání různých kulturních akcí, včetně festivalů, jejímž prostřednictvím se aktivisté snaží nenásilnou cestou upozornit na problémy, které nemají materiální charakter. Mají vysokou míru advokační kapacity. Různé skupiny spolu spolupracují a jsou schopné zaštitit velký počet organizovaných událostí. Nemají však potřebu usilovat o vstup k politické moci.

Část mého vzorku vypověděla, že navštěvuje nebo navštěvovala squaty, kde byla zřízena autonomní sociální centra. Jedná se zde o tvůrčí squatting, který se snaží prostřednictvím kulturních akcí a komunitní spolupráce upozornit na aktuální problémy ve společnosti, a to nejen na drahé nájmy. Avšak vzhledem k tomu, že tyto centra jsou postavená na principech squattingu, tj. neoprávněné užívání cizích věcí, nestojí tyto aktivity na legálním základě. Jelikož participanti nijak neusilují o politickou moc, a s přihlédnutím na ilegalitu squattingu, bych tyto aktivity zařadila do nového radikálního aktivismu. Avšak vzhledem k vysokým morálním principům tohoto jednání bych zůstala u občansky radikální společnosti.

Nacházíme tu integrační a participační funkce občanské společnosti dle Müllera (2003, 2016) stejně jako v předešlé oblasti participace v rámci subkultury. Participanti zde utužují vztahy příslušnosti a spojují se, aby jejich hlas byl více slyšet a zároveň svými informačními činnostmi rozšiřují podvědomí o různých společenských problémech. U některých těchto aktivit se však objevují i prvky ochranné a legitimizační funkce občanské společnosti. Uskupení občanů jsou nezávislé na státní moci a nositelem veřejného mínění. Pojmenovávají společenské zájmy a kladou své požadavky. Stávají se tak ochranným valem vůči rozpínavosti státu.

„Je to změna, kterou si lidi přejou, aby ta česká společnost nebyla rasistická, aby tady Okamura neměl deset procent, aby nebylo považovaný, že prostě někdo jako posílá muslimy pomalu do plynu, aby to nebylo akceptovatelný, aby ty lidi byly víc otevřený a neměly tyhle ty špatný názory.“ (Narátor 2)

„A druhá věc je upozornit na ňákou státní neaktivitu, že stát by měl pomáhat lidem a furt s tím nic nedělá.“ (Narátor 7)

Existují však i uskupení, která se někdy uchylují i k násilnému jednání. Nejzmiňovanějším takovým uskupením ve výpovědích byla Antifašistická akce neboli Antifa (dále jen AFA). Mimo jiné organizovala již zmíněný festival MAY DAY, který se konal 1. máje. Kromě toho se zabývá *„propagačními, informačními a praktickými formami boje se všemi autoritářskými ideologiemi a skupinami usilující a jakékoli formy útlaku, v první řadě s neonacismem a ultrapravicí“*, jak je uvedeno na programovém letáku MAY DAY festivalu z roku 2011.¹³ Zde se můžou realizovat silně založení SHARP skinheadi. Zároveň, ale informátoři uvádějí, že organizované militantní kroky vůči krajní pravici, z důvodu zákazu maskování, zpřísnění sankcionování a dostupnosti jiných prostředků, jsou dnes spíše okrajové a extremistický obrázek na tuto aktivistickou skupinu spíše zprostředkovávají média.

„Ty SHARPáci dřív, ty vysloveně chodili hledat nácky a fakt je jako... My jdeme za hudbou a oni šli do města lovit nácky. Taky samozřejmě poslouchali hudbu, ale... Ti byli hodně proti, my jsme proti tomu taky, ale...“ (Narátor 5)

„Já si spíš myslím, že tím mým celkovým vývojem, ale i té situace jaká tady je. Já si myslím, že spousta věcí, co se děje teď nebo dělalo se spíš dřív, je jako miň reálnějších. Jsou za to třeba větší postihy nebo už to nemá takovej efekt no. Pro mě nemá význam běhat někde po ulicích, ale spíš si s těma lidma pokecám nebo spíš fandím ňákým tištěným věcem nebo ňákýmu mediálnímu obrazu. Informovanost je jako dost velká, bohužel ty média to jako dost zkreslujou účelově. Určité skupiny lidí, ať už nás nebo tu opačnou stranu barikády.“ (Narátor 6)

Vzniká tady otázka, zda se AFA skutečně dnes už nevěnuje násilným přímým akcím a věnuje se pouze informační činnosti a monitoringu nebo se skinheadi v této věci spíše přestali angažovat. Jak už uvádím v teoretické části (str. 7-9) na začátku subkultury skinheads u nás panovalo silné napětí mezi rasistickými a antirasistickými skinheady, a to mohlo zvyšovat motivaci k boji proti rasismu. Z výpovědí vyplývá, že situace dnes už není tak vážná, a že není potřeba organizovaného neobčansky radikálního jednání. V boji proti rasismu se uplatňují spíše informační činnosti a násilné střety jsou spíše nahodilé. Jednání skinheadů z mého vzorku angažujících se v činnostech AFA bych tedy zařadila na pomezí transakčního a radikálního aktivismu. AFA se mimo boje proti rasismu zabývá i sociálními tématy a snaží se o této

¹³ Příloha č. 6

problematice informovat širokou veřejnost prostřednictvím festivalů a propagací tištěného materiálu.

„Bud'to to lidi přitáhne, že je zajímavá ten program, jak už jako hudební nebo nějaký stánky, info stánky, tištěný materiál, workshopy, je to takový různorodý. Byla to určitě akce, která měla potenciál v tom oslovit nebo ukázat lidem z venku, že ty lidi, co to dělají nejsou žádní násilníci, jak se ukazuje v televizi, že i když vybočují svojí vizáží, tak mají stejný cíle jako běžná společnost. Starají se o děti, chodí do práce, dělají nějaké aktivity, starají se o ty sociální problémy, co jsou tady jako ve společnosti. To bydlení, nějaký věci okolo bezdomovectví.“ (Narátor 6)

Co se týče tištěného materiálu, tak AFA mimo různých letáků vydává i své vlastní časopisy.¹⁴ Vzhledem k tomu, že jsem se dostala pouze ke starším výtiskům, aktuální stav se může lišit. Obsahem jsou různé historické články o nacistech, politicky zaměřené články proti kapitalismu a články o činnostech AFA. Zároveň, zde vybízejí k boji proti fašismu, ale není zde explicitně vyzýváno k násilným útokům. Přestože to není explicitně řečeno mohlo by to naznačovat, že AFA se takovými činnostmi skutečně zabývá, avšak informátoři v mém vzorku to nepotvrdili.

Jednání v této participační oblasti, které odkryla analýza rozhovorů, je opravdu různorodé a sahá téměř do všech modů aktivismu v Čechách identifikovaných Císařem (2008) v jeho studii. Přesto, že je více politicky zaměřené oproti předchozích dvou oblastí, neprobíhá v rámci politických organizací a zůstává tedy na poli občanské participace. Participanti nejsou ani členové neziskových organizací, a tak se jedná o participaci nekonvenční.

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo porozumět formám participace subkultury skinheads a zasadit toto jednání do kontextu občanské společnosti či radikalismu. Celkem bylo nasbíráno šest nahraných rozhovorů od sedmi informátorů (jeden skupinový rozhovor). Rozhovory byly sbírány pomocí narativního rozhovoru, aby byla zachycena emická perspektiva forem participace dotazovaných skinheads. Vzorek se skládal z ne-rasistických skinheads, tedy ze skinheads apolitických a levicových.

Dle výpovědí informátorů jsem identifikovala dvě participační oblasti: participaci v rámci subkultury a participace mimo ni. V obou participačních oblastech mnou zkoumaní aktéři

¹⁴ Příloha č. 7

participují převážně v kolektivní neformální formě a nepůsobí v žádných neziskových či politických organizacích, tj. participují nekonvenčně. Tato nekonvenční forma participace zahrnuje účast na různých koncertech, festivalech, protestních akcích a podporu autonomních center. Cílem je zde sdílení společných hodnot a šíření informovanosti především v problematice rasové nenávisti, ale i sociální nerovnosti. Dále tu prostřednictvím analýzy můžeme nalézt i kolektivní formální formu participace. Na fotbale v podobě podpory svého fotbalového týmu fanděním a v podobě dárcovství a dobrovolnictví, např. darování výtěžku z koncertu dobročinné organizaci nebo hraní bez nároku na honorář.

Tyto identifikované formy participace můžeme zasadit do kontextu občanské společnosti, jako oblasti svobodných lidských aktivit a dobrovolného sdružování mimo soukromý život, trh a stát. (Skovajsa, 2010). Když se podíváme na tuto participaci z pohledu normativní perspektivy (Müller, 2003, 2016), jejím prostřednictvím jsou naplňovány všechny funkce občanské společnosti. Na koncertech především integrační funkce, kde se utvářejí vztahy přináležitosti a dochází k reprodukci společných symbolů a hodnot. Participační funkce je výrazná hlavně u fotbalu, kde se fanoušci fotbalového klubu snaží ovlivnit například zavření stadionu prostřednictvím protestních akcí. Dále se mnou dotazovaní skinheadi účastní veřejných shromáždění, kde pojmenovávají společenské zájmy a kladou své požadavky. Mají zde možnost zapojení se do věcí veřejných, avšak uskupení zůstávají mimopolitická a nezávislá na státní moci. Je v nich posilováno vědomí přináležitosti a loajality a stávají se nositelem veřejného mínění. Tímto jsou naplněny poslední dvě funkce: ochranná a legitimizační.

Některé formy participace zmiňované ve výpovědích však nepatří do občanské společnosti, jak ji Kubík (2005 in Rakušanová 2007) vymezuje. Překračují její hranice a jsou tak společností neobčanskou. Na základě analýzy bych podporu sociálních center označila za občansky radikální formou participace, a to i přesto že jsou založené na principu squattingu. To proto, že i když je zde cílů dosahováno nežádoucím způsobem (neoprávněné užívání cizích věcí), jsou tyto cíle postaveny na velice morálních principech. (Chmelík, 1999) Jediné neobčansky radikální jednání, které z analýzy vyplynulo, je používání násilí, a to především ve fotbalové participační oblasti, kdy se skupiny radikálních fanoušků vyhledávají za účelem násilného střetu. Toto jednání není všeobecně přijímanou normou ve společnosti a je trestně postižitelné. Co se týče násilného jednání v jiných participačních oblastech, tak z výpovědí mého vzorku vyplývá, že v dnešní době se odehrává už jen minimálně a zcela nahodile, a proto bych ho nezařadila do neobčanského radikalismu.

Výsledky analýzy tedy přinesly zjištění, že participace dotazovaných skinheadů je spíše občanská a vyvrací tak všeobecné představy veřejnosti o skinheadech jako o neobčanských radikálech. Skinheadi z mého vzorku kladou důraz na odpor ve sférách každodennosti a využívají nekonvenčních forem protestu. Namísto toho, aby usilovali o vstup do politického systému, snaží se o vytváření prostorů autonomie, kde jsou rozvíjeny alternativní formy sociality a solidarity nezávislé na trhu a státu. (Neveu, 1996 in Barša a Císař, 2004)

ZDROJE

Literatura

CÍSAŘ, Ondřej. Politický aktivismus v České republice. *Sociální hnutí a občanská společnost v období transformace a evropeizace*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2008. ISBN 978-80-7325-168-0.

ČERMÁK, Vladimír. Politický extremismus v kontextu sociálního konfliktu. In: FIALA, Petr at al. *Politický extremismus a radikalismus v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, 1998, s. 19-26. ISBN 80-210-1798-8.

DISMAN, Miroslav. Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0139-7.

FIALA, Petr. Český politický extremismus a radikalismus z hlediska politologie. In: FIALA, Petr at al. *Politický extremismus a radikalismus v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, 1998, s. 7-16. ISBN 80-210-1798-8.

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

CHARVÁT, Jan. Současný politický extremismus a radikalismus. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-098-6.

CHARVÁT, Jan. Skinheads: permanentní souboj o jméno. In: CHARVÁT, Jan a Bob KUŘÍK at al. *Mikrofon je naše bomba*. Praha: Togga, 2018, s. 61-110. ISBN 978-80-7476-137-9.

CHMELÍK, Jan. Symbolika extremistických hnutí. 1. vyd. Praha: Armex: Trivis, 2000. ISBN 80-86244-14-8.

CHMELÍK, Jan. Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty. Praha: Linde, 2001. ISBN 80-7201-265-7.

KAUFMANN, Jean-Claude. Chápající rozhovor. Praha: Sociologické nakladatelství, 2010. Studijní texty. ISBN 978-80-7419-033-9.

KUŘÍK, Bob, SLAČÁLEK, Ondřej a CHARVÁT, Jan. Úvod: mládež, hudba, politika. Jak zkoumáme politizaci subkulturních scén? In: CHARVÁT, Jan a Bob KUŘÍK at al. *Mikrofon je naše bomba*. Praha: Togga, 2018, s. 61-110. ISBN 978-80-7476-137-9.

MAREŠ, Miroslav. Pravicový extremismus a radikalismus v ČR. Brno: Barrister & Principal, 2003. ISBN 80-86598-45-4.

MARCHANT, Oliver. Bridging the Micro-Macro Gap: Is there such a Thing as a Post-subcultural Politics? In: WEINZIERL, Rupert a David MUGGLETON at al. *The post-subcultures reader*. Oxford: Berg, 2003, s. 83-101 ISBN 1-85973-663-7.2003.

MÜLLER, Karel B. Češi, občanská společnost a evropské výzvy: mezi nacionalismem a liberarismem aneb od etnické exkluze k aktivní hranici. V Praze: Stanislav Juhaňák - Triton, 2016. ISBN 978-80-7387-865-8.

MÜLLER, Karel B. Češi a občanská společnost: pojem, problémy, východiska. 2. vyd. Praha: Triton, 2003. Filosofická setkávání. ISBN 80-7254-387-3.

NOVÁK, Arnošt. Tmavozelený svět: radikálně ekologické aktivity v České republice po roce 1989. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2017. Knižnice Sociologické aktuality. ISBN 978-80-7419-254-8.

NOVÁK, Arnošt. Obsaď a žij: Squatting a politika každodennosti v Praze. In: CHARVÁT, Jan a Bob KURŮK at al. *Mikrofon je naše bomba*. Praha: Togga, 2018, s. 211-263. ISBN 978-80-7476-137-9.

RAKUŠANOVÁ, Petra. Povaha občanské společnosti v České republice v kontextu střední Evropy [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2007 [cit. 2019-03-27]. ISBN 978-80-7330-122-4

SKOVAJSA, Marek. Občanský sektor: *organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-681-0.

STRMISKA, Maxmilián, 1998. Demokracie, extremismus, antisystémová orientace. In: FIALA, Petr at al. *Politický extremismus a radikalismus v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, 1998, s. 27-44. ISBN 80-210-1798-8.

ZNEBEJÁNEK, František. Sociální hnutí: *teorie, koncepce, představitelé*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. ISBN 80-85850-31-1.

Internetové zdroje

BASTL, Martin. SHARP – Skinheadi proti rasovým předsudkům. Středoevropské politické studie [online]. Praha, 2001 [cit. 2019-03-14]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/3868/5410>

CO JE EXTREMISMUS. Ministerstvo vnitra České republiky. [online]. Praha: MVČR, 2010 [cit. 2019-04-09]. Dostupný z: <https://www.mvcr.cz/clanek/co-je-extremismus.aspx>

KONOPÁSEK, Zdeněk, 1997. Co si počít s počítačem v kvalitativním výzkumu: *Program Atlas/ti v akci. Biograf* [online]. [cit. 2019-06-02]. Dostupný z: <http://www.biograf.org/clanek.php?clanek=1205>

VEDRAL, Jan. Subkultura skinheadů prošla vývojem, rasisté z ní zmizeli. [online]. Praha: IDNES. cz, 2009 [cit. 2019-03-24]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/archiv/subkultura-skinheadu-prosla-vyvojem-rasiste-z-ni-zmizeli.A090306_165420_kavarna_pei

RAC - Rock proti komunismu... nebo White Power? [online]. 2011 [cit. 2019-05-2]. Dostupné z: http://www.antifa.cz/content/rac-rock-proti-komunismu-nebo-white-power?fbclid=IwAR1VBUS48EDALrmbCfYUFzUFrc2XYp5q_jMAcNWC0eatEDJlc-vrBpc_P08

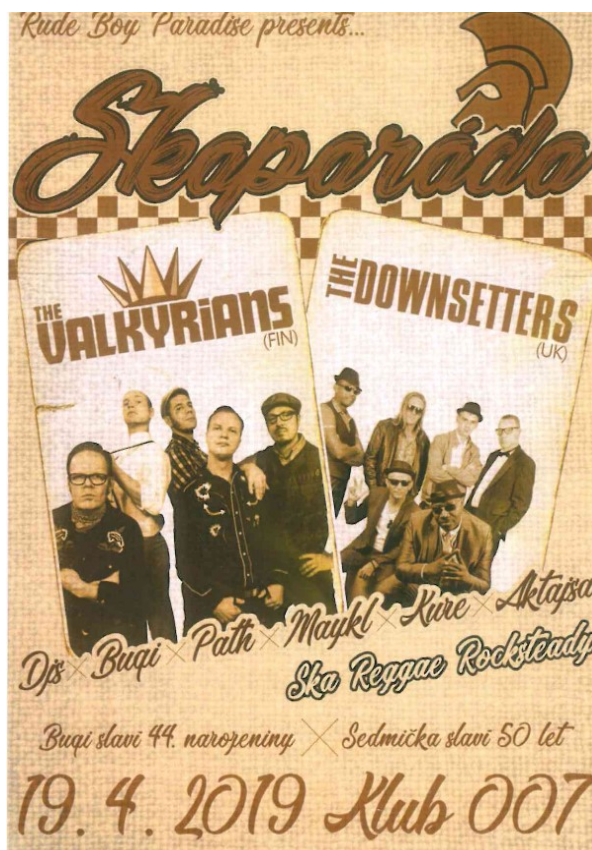
Hudební nahrávky

ACUELOS. Proti proudu. In: Youtube [online]. 20. 4. 2017 [cit. 2019-05-15]. Dostupný z: <https://www.youtube.com/watch?v=wpSNoomvLIg>

ACUELOS. Skins & Punks. In: Youtube [online]. 9. 10. 2017 [cit. 2019-05-15]. Dostupný z: https://www.youtube.com/watch?v=fr7GSguP_Lw

KŠANDY INDUSTRY. Billboardel. In: Youtube [online]. 4. 5. 2014 [cit. 2019-05-15]. Dostupný z: https://www.youtube.com/watch?v=4tTaUx69G_U

PŘÍLOHY

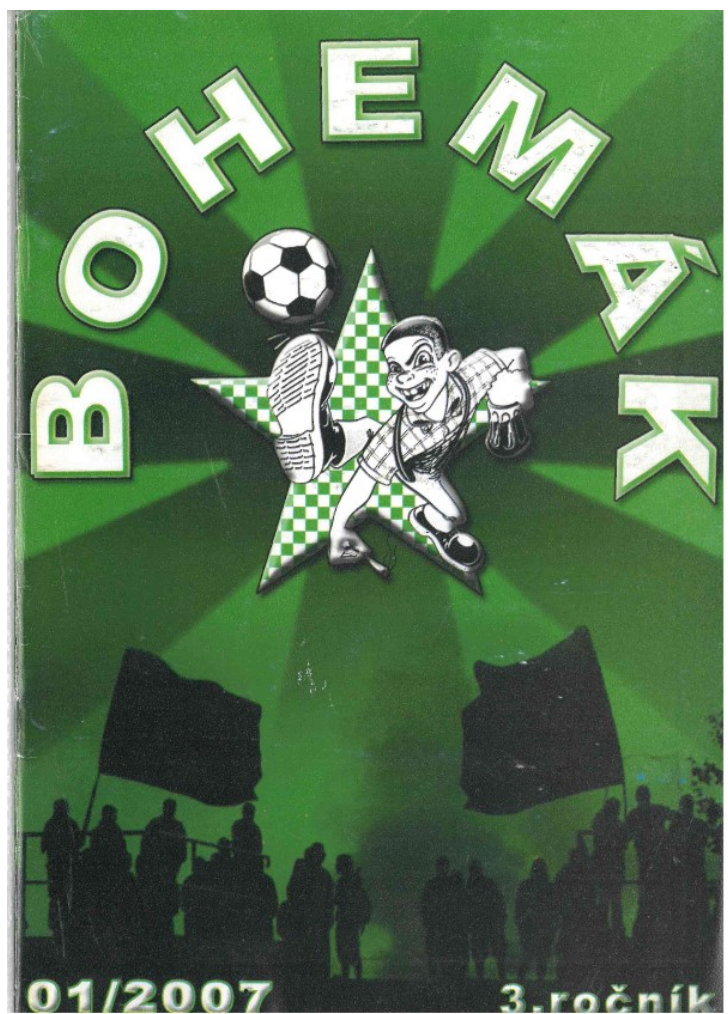
Příloha č. 1: Letáček s pozváním na Skaparádu

Příloha č. 2: Logo LHFR

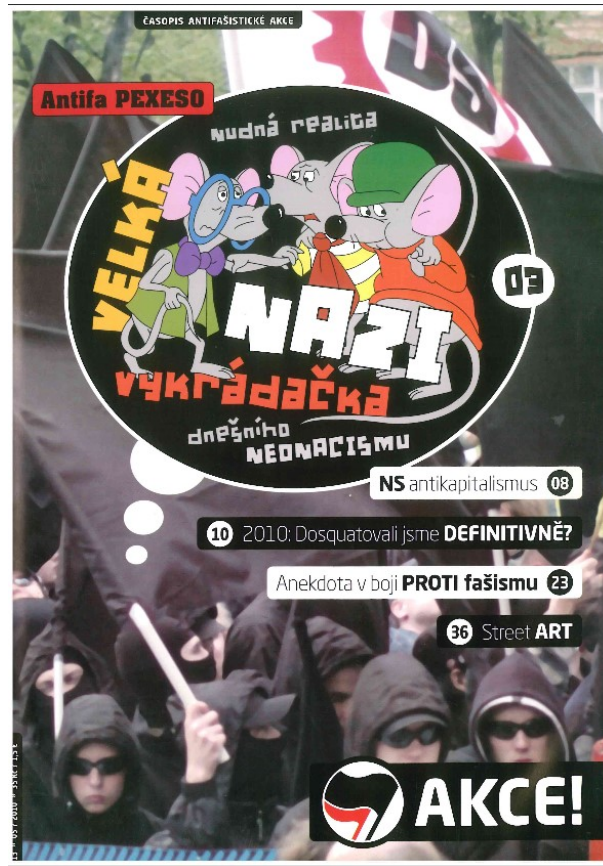
Příloha č. 3: Ukázka chorea z časopisu Bohemák, z podzimního čísla roku 2007

Příloha č. 4: Časopis Bohemák 01/2007

Příloha č. 5: Nálepky St. Pauli

[AFA SE PŘEDSTAVUJE](#)
[AFA SE PŘEDSTAVUJE](#)
[AFA SE PŘEDSTAVUJE](#)
[AFA SE PŘEDSTAVUJE](#)
[AFA SE PŘEDSTAVUJE](#)
[AFA SE PŘEDSTAVUJE](#)

PIŠTE SE, CO MÁŽETE UDELAT Y?
 ...
NEBUJTE NIKDYM NEVYSTIŽENI BUJTE POLITICKY ANTIFAŠISTICKÝ ODPOR
BUJTE AKTIVNI, ZKONTAKTUJ AFA A PŘIPOJ SE K NÁM!

antifa.cz

Příloha č. 7: Časopis Antifašistické akce z května 2010

Ptáš se, co můžeš udělat Ty?

Například:

- pravidelně sleduj novinky na webových stránkách www.antifa.cz a stránkách kampaní **We Will Rock You** (<http://wwry.antifa.net>) a **Good Night White Pride** (<http://gnwp.czechcore.cz>)
- **účastni se veřejných akcí** pořádaných AFA
- **doporučuj internetové stránky a tištěné materiály** AFA svým přátelům, spolužákům nebo kolegům
- informuj AFA o rasistických, neonacistických a fašistických aktivitách ve Tvém okolí
- **stáhni si** ze stránek AFA letáky, plakáty, samolepky a další materiály a **rozšiřuj je** v místě svého bydliště
- **zorganizuj antifašistický infostánek** na koncertě, ve škole, na party nebo třeba na pracovišti a distribuuj antifašistickou literaturu i další propagační materiály
- **konfrontuj** neonacisty a fašisty všude, kde šíří nenávistnou propagandu
- **netoleruj** ve svém okolí **neonacistickou a neofašistickou módu, kulturu, muziku a názory**

bud' aktivní, zkontaktuj AFA a připoj se k nám!

www.antifa.cz

Příloha č. 8: Leták Antifašistické akce

Příloha č. 9: Plakáty MAY DAY

Příloha č. 10: Nálepka SHARP